

Ціна 1.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXX

БЕРЕЗЕНЬ — 1979 — MARCH

Ч. 3 (349)

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волинняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний — головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Омелян Тарнавський (технічний редактор),
Ярослав Харчун, Марко Царинник.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

Австралія — 7.50 австралійських доларів

Великобританія — 4.50 англ. фунти

Канада і США — 10.00 доларів

Франція — 30 франків

Всі інші країни Європи і Півд. Америка \$6.00

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

В Австралії:

Mr. S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide
S. 5001, Australia

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Juniod Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskej,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Від редактора — ЛІД ПРОЛОМАНО	1
Від Дирекції "Нозик днів" — ЗВЕРНЕННЯ З ПРИВОДУ 30-ЛІТТЯ ПОЯВИ ЖУРНАЛУ	2
Емілі Дікінсон — ПОЕЗІЇ (переклад Марти ТАРНАВСЬКОЇ)	3
Тоня Горохович — З ПРИВОДУ ВІДВІДИН НАДІЇ СВІТЛИЧНОЇ В КАНАДІ	5
Дмитро Чуб — ПИСЬМЕННИК І ВЧИТЕЛЬ СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО	7
Гелій Снегірьов — НАВОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ (продовження)	9
Іван Дубинець — ЯК ЗНИЩЕНО ХРЕСТ НА МОГИЛІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА	13
Ф. Миколаєнко — МИ ВСІ ПОМИЛЯЄМОСЬ	15
Леся Богуславець — ОЙ СЛАВА МОЯ, СЛАВОНЬКА	20
Вол. Кубанець — КОНЦЕРТ РЕНАТИ БАБАК І ПАВЛА ПЛІШКИ У ВАШІНГТОНІ	21
Петро Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (продовження)	23
Марко Вукас — ЧУДОДІЙНА ОПЕРАЦІЯ	27
Роман Ільницький — ПРОГРАМОВА КОНФЕРЕНЦІЯ УДР	30
Дм. Нитченко — АВСТРАЛІЙСЬКА ХРОНІКА	32
Гр. Костюк, Іван Діденко, А. Соколів, Г. Українець, О. Каницька, А. Королишин, С. Солствинська, М. Скрепіль — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	33

На першій сторінці обкладинки: **Надія Світлична**
зі своїми синами **Яремою** (9 років) і **Івасем** (9 міся-
ців) під час свого першого побуту в Торонто від
23—25 лютого ц.р. — Barry Gray, The Toronto Sun.

- Усі права застережені. Передруки і переклади дозволені тільки за згодою Видавництва.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.

Література, публіцистика, наука, мистецтво

ВІД РЕДАКТОРА

ЛІД ПРОЛОМАНО: ДЕКЛЯРАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОСІЙСЬКОГО РУХУ ОБОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВА

У кінці минулого року появилася в пресі важлива Деклярація представників Російського руху оборони прав людини про національні права. Цю Деклярацію підписало 17 російських культурних і громадських діячів-дисидентів, переважно з кіл найновішої російської еміграції. Серед підписаних є прізвища Владіміра Буковського, Наталії Горбаневської, Владіміра Максимова, Ернста Неізвестного, Віктора Некрасова та деяких інших відомих читачам "Нових днів" російських діячів.

Тому, що цієї Деклярації чомусь досі не надрукувала більшість українських часописів, подаємо з неї бодай довші цитати:

"Ми, росіяни, прихильники демократії, мусимо раз назавжди визначити наше становище у майбутньому відношенні до народів у Радянській імперії, до тих, що формально є незалежними, і тих, які були насильно включені в так званий Радянський Союз.

Ми заявляємо, що ми не тільки визнаємо без будь-якого застереження, яке б воно не було, право кожної нації на самовизначення та протестуємо проти намагань будь-якої нації вирішувати майбутність інших націй, але також уважасмо за наш обов'язок підтримувати кожний рух за національне відродження і національну незалежність.

Ми підтримуємо всі національні меншини в їхній боротьбі за збереження їхньої національної ідентичности, мови, релігії, культури й науки. Ми вважаємо необхідним, щоб у країнах, заселених національними меншинами, урядовці державних установ говорили мовою національних меншин, і ми засуджуємо будь-які намагання, або вчинки, спрямовані понизити статус національних меншин до другорядної класи громадян.

Ми, нижчепідписані, не репрезентуємо цілої російської нації, але наше рішення підтримувати боротьбу за національну незалежність впливає з нашого особистого переконання та факту, що така підтримка є нормальною практикою руху опору в нашій країні...

Пам'ятаймо також, що у нашій країні були ув'язнені люди в 1956 році після подій в Угорщині, і в 1968 р. після подій у Чехо-Словаччині,

і що недавно члени різних національних рухів за права людини у Радянському Союзі висловили свою підтримку Польському Робітничому Комітетові в обороні людських прав і Хартії руху 77 у Чехо-Словаччині. Нехай нам буде вільно повторити улюблений девіз: "за вашу і нашу свободу".

Все це дає нам підставу вірити, що ми не є самі в наших переконаннях, що боротьба за демократію є невіддільною від боротьби за національну незалежність і що змагання за права людини є невіддільними від боротьби за національні права. Тільки тоді, коли це буде зреалізоване, стане можливим досягнути справжню єдність у дієвому протиставленні теперішньому тоталітаризмові.

Ми вважаємо, що цей документ, підписаний нами, є відкритим для всіх наших співвітчизників, які поділяють наші погляди і бажають поставити свої підписи під ним".

Ми оцінюємо цю Деклярацію як значний крок на шляху до порозуміння російських демократів з демократами інших народів для спільної боротьби "за вашу і нашу свободу". До цитованої вгорі частини Деклярації в нас є лиш одне застереження. На нашу думку, підписані представники Російського руху оборони прав людини вживають, мабуть, з привички й самі не помічаючи цього, поняття "наша країна" і "національні меншини" так, як ці поняття розуміють імперіальні пануючі нації, а не нації поневолені.

У нашому розумінні Радянський Союз — це не "наша країна", а тільки — хай і паперозий — "союз" (чи конфедерація) різних країн (республік) і народів. Наша країна називається Україна, країна литовців — Литва, а країна росіян — Російська чи Російська Федеративна Радянська Соціалістична Республіка. Ми вважаємо також, що термін "країни, заселені національними меншинами" — це неправильний термін. У нашому розумінні всі країни, нормально, заселені націями, від яких і беруть свої назви. Україна заселена українцями, хоч і живуть у ній різні національні меншини, включно з меншиною російською. А зі звучання Деклярації можна зро-

бити хибний висновок, що Україна заселена виключно якоюсь національною меншиною чи меншинами.

Сьогодні ані українці, ані представники Російського руху оборони прав людини ще не в змозі запевнити право кожної нації на національну незалежність. Але й одні і другі вже сьогодні можуть послуговуватись бодай правильним вживанням таких понять, як "наша країна" чи "національні меншини". Можливо, що частина українців, які народились і живуть на території Російської федеративної республіки, вважають Росію своєю країною, а себе — національною меншиною в тій країні. Але українці на Україні чи грузини в Грузії національними меншинами не є і, віримо, ніколи ними не стануть, а таки залишаться "національними більшинами".

Тому, щиро вітаючи цю другу Декларацію російських демократів, ми одночасно висловлюємо побажання, щоб вони уважливіше вживали ці поняття й не називали *весь Радянський Союз "свою країною"*, а всі народи СРСР, крім одного російського, "національними меншинами", бо така практика ставитиме під сумнів щирість їхньої Декларації. (М. Д.)

З В Е Р Н Е Н Н Я

Дирекції В-ва "Нових днів"
з приводу 30-річчя появи журналу

Вельмишановні Співробітники Редакції
і Передплатники, Читачі та Приятелі
"Нових днів"!

В 1979 р. наш журнал "Нові дні" переступає поріг 30-річчя своєї появи, а разом з тим нелегкої, відповідальної і відданої служби нашому народові і нашій нескореній Батьківщині — Україні. "Нові дні" заснував в 1949 р. *Петро Кузьмович Волиняк*, що до кінця свого життя був їх власником і редактором (1949-1969). Втомлений своєю довголітньою, жертвенною і плодотворною діяльністю, спочатку на нашій Батьківщині в жахливих умовах більшовицького режиму, потім на еміграції в Австрії (1943-1948), а останніх 20 років свого життя в Канаді (1949-1969) Петро Кузьмович відійшов у Вічність в грудні 1969 р. Тож у грудні ц.р. сповниться 10 років від дня передчасної і невіджалуваної смерті св. п. Петра Кузьмовича Волиняка.

Оці дві круглі дати заставляють нас особливо відзначити цей 1979 рік і у зв'язку з тим проголосити оце наше звернення. Пригадуємо, що на тему 30-річчя "Нових днів" написав уже головний редактор нашого журналу Мар'ян Дальний у передовій статті в числі "Н. Д." за січень ц.р. У числі за лютий ц.р. наш редактор почав друкувати окрему сторінку (дивись стор. 36) п. н. "До 30-річчя "Нових днів". Започаткував її спонтанним і щирим листом до Редакції "Н. Д." доброго приятеля нашого журналу, Олександра Маяровського з Едмонтону, і гарним та теплим віршом другого такого ж приятеля журналу М. Матули. Треба сподіватися, що цю "стихійну" ініціативу відзначення 30-річчя "Н. Д." і разом

з тим уділення моральної і матеріальної підтримки для нашого журналу підхоплять і інші численні приятелі "Н. Д.", а перш усього передплатники і читачі нашого журналу.

Дирекція В-ва "Н. Д.", як теж члени Редакційної колегії "Нових днів", стараються не лише видавати безперервно наш журнал. Усі ми сажаємо також "Нові дні" поширити і придбати їм більше співробітників і передплатників, а разом з тим поліпшити і урозманити зміст журналу, містити в ньому більше ілюстрацій, щоб "Нові дні" стали справді універсальним ілюстрованим журналом. Цей замір зможемо успішно реалізувати, якщо прихильники, читачі і передплатники журналу дадуть "Новим дням" свою постійну моральну і матеріальну допомогу. Прохаємо про неї зокрема в цьому ювілейному році "Н. Д." з приводу 30-річчя їх появи.

Наші конкретні прохання такі:

1) Поширюйте "Нові дні" між Вашими приятелями і знайомими, як також у товариствах і організаціях, до яких Ви належите, зокрема при нагоді різних зібрань і імпрез;

2) *вплачуйте своєчасно* (на початку року, а не пізніше!) *передплату за журнал*;

3) *вплачуйте дарункові передплати за журнал "Н. Д."* для Ваших рідних, приятелів і знайомих як гарний і культурний дарунок для них з нагоди Нового Року, Різдвяних свят, дня народження чи іменин, закінчення школи чи університету тощо.

4) *зголошуйте до нашої адміністрації дарункові передплати* для тих, що бажали б одержувати і читати "Нові дні", але через особливі особисті обставини неспроможні цього робити (хворі по шпиталях, емерити, мешканці в домах для старших, незможні товариства тощо, зокрема в країнах Західної Європи, Південної Америки, а навіть у країнах за залізною завісою як Югославія, Польща, Чехо-Словаччина і т. п.);

5) *сплачуйте обов'язково Ваші заборгування за передплату за попередні роки*. Є багато таких, що властиво не є ПЕРЕДплатниками, але ПІСЛЯплатниками, а заборгувань не сплачують не тому, що не мають грошей чи не бажають одержувати і читати журнал, а тому що про це не пам'ятають і не мають часу на погадження таких "дрібних" справ. У цьому ювілейному році "Н. Д." мусить знайти час на сплату заборгувань, що не раз доходять до суми \$50.00, а то й більше, і наче пістряк підточують наше В-во.

6) Принаймні раз у рік *складіть самі даток на пресфонд "Нових днів" і збирайте такі датки від інших*. Є для того багато нагод: гостини в рідних чи приятелів, різні ювілейні святкування, різні організаційні чи розвагові імпрези тощо. Прибутків із самих передплат не вистачає на покриття всіх видавничих коштів, які постійно ростуть, зокрема кошти за папір, друкарню і поштову пересилку.

7) У порозумінні з Дирекцією В-ва "Нових днів" *заплянуйте і проведіть у Вашій місцевості*

імпрези з відповідною програмою, щоб відзначити 30-річчя появи "Нових днів" т. зв. "новоднівські вечори", в яких у міру можливості також взяли б участь представники у Дирекції В-ва і Редакційної колегії "Н. Д."

8) З приводу 30-річчя "Н. Д." проголошуємо і започатковуємо збірку пожертв на т. зв. "ювілейний фонд "Нових днів" під гаслом: один долар за один рік або точніше \$30.00 за 30 років появи "Нових днів". Очевидно, що з подякою приймемо і більші пожертви.

9) У порозумінні з Дирекцією В-ва "Н. Д." організуйте з кола передплатників, читачів і прихильників "Нових днів" на терені Вашої місцевості ювілейні комітети, що постарались би успішно провести повище (під пунктами 1-8) наведені акції в користь "Н. Д."

10) Щоб не лише проголошувати і робити заклики до інших складати пожертви на "ювілейний фонд Нових днів", повідомляємо, що на цей особливий фонд "Н. Д." за гаслом: \$30 за 30 років появи "Н. Д." — уже склали свої датки по \$30 — такі члени Дирекції В-ва і Редакційної колегії "Н. Д.": Микола Валер, Тоня Горохович, Мар'ян Дальний, Іван Дубилко, Іван Манастир-

ський, Григорій Мороз, Карпо Роговський і Омелян Тарнавський, разом \$240.00.

1979 рік — це ювілейний рік 30-річчя появи "Нових днів". Відзначім цей рік нашою масовою і збільшеною моральною і матеріальною допомогою для "Нових днів". Таким чином не лише забезпечимо дальшу появу "Нових днів" і їх розбудову та поширення, але й найкраще вшануємо пам'ять і відзначимо 10-річчя від смерті засновника і першого довголітнього редактора "Н. Д.", Петра Кузьмовича Волиняка.

Торонто, 1 березня 1979 р.

ЗА ДИРЕКЦІЮ В-ВА "Н. Д.":

Микола Валер
голова
Карпо Роговський
касир

Іван Дубилко
секретар
Григорій Мороз
адміністратор

**

Заувага: У справах відзначення 30-річчя "Нових днів" просимо звертатися до Дирекції В-ва на адресу: "Nowi Dni", P. O. Box 126, Postal Station "N", Toronto, Ontario, M8V 3S4, Canada.

Емілі ДІКІНСОН

ПОЕЗІЇ

Емілі Дікінсон народилася в містечку Емгерст, у штаті Массачусетс, 1830 року. Закінчила середню школу в Емгерсті і вчилася один рік у жіночій семінарії Мавнт Голіовк. Все життя провела в батьківському домі: майже не виїздила з Емгерсту. Померла 1886 року, опублікувавши за життя тільки кілька поезій в періодичній пресі. Перша посмертна збірка її поезій появилась 1890 року, а перше повне видання поезій у трьох томах вийшло друком аж у 1955 р. Критика ставить Емілі Дікінсон поруч із Волтом Вітменом, одним з основників модерної американської поезії.

Вибір поезій Емілі Дікінсон, що його пропонуємо читачам нашого журналу, переклала з англійської мови Марта Тарнавська.

**

"To make a prairie it takes a clover and one bee"

Щоб мати степ, потрібні конюшина і бджола,
Одна лиш конюшина і бджола,
І мрія, щоб була.
Та мрія вистачить й сама,
Як бджіл нема.

**

"A Death blow is a Life blow to Some"

Приносить смерть для декого — життя,
Для тих, хто жив, не знаючи буття,
Хто, якби жив — помер би, але ось
Помер — і враз живуче почалось.

**

"The thought beneath so slight a film"

Тоненька плівка, що покрила думку,
Її ще виразніше опромінить —
Підкреслені мереживом зідхання,
Імлою — Апеніни.

**

"Exultation is the going"

Захват радості — це вихід
З суходолу в океан,
Повз півострови — оселі —
Вглиб у вічності туман —

Сам із гір, чи зрозуміє
Нас моряк на кораблі,
Наше божеське сп'яніння
Першу милю від землі?

**
*

"Is Heaven a Physician?"

Чи небо — лікар? Кажуть,
Що може лікувати —
Та ліки ці — посмертні:
Де їх шукати?
Чи небо — наш бухгалтер?
Борги числить нам небо?
Такого переторгу
Мені не треба —

**
*

"Presentiment is that long shadow on the lawn"

Передчуття — ця довга тінь в городі,
Вказівка, що сонця заходять;
Траві здивованій об'яві та:
Це щось надходить темнота.

**
*

"This quiet Dust was Gentlemen and Ladies"

Цей тихий порошок був пані й панове,
Дівчата й хлопчачи;
Був сміх, і вміння, і зідхання,
І кучері, й шовки.

Завмерлий сад цей був палацом літа;
Буяння бджіл і рож
Тут завершило східній свій кругобіг,
Щоб зникнути також.

**
*

"Faith is a fine invention"

Віра — прекрасний винахід
Для тих, хто бачить небо;
Та добре мати мікроскоп
В час крайньої потреби!

**
*

"'Hope' is the thing with feathers—"

"Надія" — щось пернате
На сідалі в душі —
Співає пісеньку без слів
Всі дні і ночі всі.

Звучить найкраще в бурі —
І сумно бурі цій,
Що може вб'є в пташині
Тепло людських надій.

Я чула звук цей на морях
і там, де льоду край —
Та не сказав ніколи птах:
Від себе кришку дай!

**
*

"The heart asks pleasure first"

Спочатку серце просить насолод,
А потім — звільнення від болю,
Тоді лиш — забуття терпіння,
Щоб полегшити долю.

А потім просить: спати,
І врешті, як упертий
Засудить Інквізитор —
Свободу вмерти.

Ів. Кмета-Ічнянський

КАЛІФОРНІЙСЬКІ ФРАГМЕНТИ...

I

Укрило сонце золотом узгір'я,
І ранок, мов юнак, причепурився...
Вітає свято. Так було й колись, —
Шовками юнь цвіла в моїм подвір'ї...
Вернувся я, бажаний сонців друг,
Але — чого кружляє чорний крук?

II

Пані! З красою ти вінчана,
Кликали пальми на вінчання...
Голлівуд кликав: глянь — золото!
Страх почав казку бити молотом,
Біга він — плава... Погрожує.
Пані, зв'язать його можу я!

III

Час, Каліфорніє... Час розлучатись.
Блиснули очі, мов діви: куди?
Нащо було нас блакиті вінчати...
Мов ті синь-очі благають — не йди!
Пальми шепочуть до сонця, до сяєва...
Променів — променів злива яка!
Путь мене кличе... Не нарікаю я.
Жди мене, пані — красуне дзвінка...

Санта Барбара, Каліфорнія. Рік 1978

Ч И Т А Й Т Е

В НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ, КРІМ ІНШИХ ТВОРІВ:

В. Чапленко — Я ЩЕ РАЗ НЕ ВТЕРПІВ

П. Рєснюк — ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРОЙДЕНОГО
ШЛЯХУ

Олександр Зозуля — БІЛІ КАШТАНИ

П. Одарченко — НОРМАТИВНА ЛЕКСИКА
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ
МОВИ

І. Демиденко — ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ
І М. ДРАГОМАНОВ

З ПРИВОДУ ВІДВІДИН НАДІЇ СВІТЛИЧНОЇ В КАНАДІ

*Я ж маю крила.
Нащо крилатим ґрунт під ногами?*
Ліна Костенко

Ще досі в багатьох з нас незатерті спомини про зустрічі з першими відвідувачами — земляками з України, з тими першими ластівками, що їм уможливила лет до нас коротка відлига шістдесятих років. Потім почали й деякі з нас відвідувати Україну, знайомитися, листуватися... Так відновилося наше приятне взаємовідношення з багатьма близькими нам там — на рідній землі. Здавалося, що залізна заслона захиталася, що заіснували деякі полегші в людських взаєминах між членами українського народу. Багато з нас повірило в це. Багато почали думати, що в СРСР зв'язки з закордоном стали вже менше небезпечними, що за них вже не карають, не переслідують.

І Надія Світлична не боялася цих зв'язків. Навіть тоді, коли повернулася з Мордовії, коли була під наглядом КДБ, коли життя її було таке скомпліковане. Прізвище Надійки (так ми популярно називали її в 60-их рр.!) з'явилося у самвидавній літературі, у пресі. Вона ставала в обороні брата Івана, друзів, коли їх арештували. Вихована в комсомолі, переймалася його гаслами "братерства, справедливості між людьми", вірила в них і мала відвагу ставати в обороні правди. Начитана в радянській літературі (кінчила філологію), шукала за носіями тих гасел та ідей у житті. Не бачила їх у тих, що були при владі, але зате знайшла в авторів самвидавної літератури, в якій питання посвяті, ув'язнень, репресій розглядалися на глибокій філософській основі. Для неї, що вірила, як комсомолка, в те, що все радянське найкраще, що кожній букві в конституції СРСР треба беззастережно вірити, було великим відкриттям те, що політичні ув'язнення в її державі були не тільки за Сталіна в минулому, але й тепер, у її довіллі, бо ж переслідувано й ув'язнено навіть її брата Івана. Надійка почала заходити за його визволення, пишучи до делегатів партійного з'їзду, покликала на конституцію, наївно вимагала пояснень — чому порядну людину, патріота свого народу, творчу, корисну для суспільства одиницю позбавили праці, інкримінували їй небезпечного злочинця... Добивалася пояснень, шукала справедливості, вірила, що влада їй їх подасть.

Але не сталося цього. Ніхто їй на її звернення не відповів. Тоді шукала зрозуміння в ровесників. Брала участь у стихійних демонстраціях біля па-

Надія Світлична із синами Яремою та Івасем на летовищі ім. Кеннеді в Нью-Йорку після прибуття з Риму 8-го листопада 1978 р. — Фото: Іван Дябога, редактор часопису "Свобода", Нью Джерсі, США.

м'ятника Шевченкові у Києві, а коли й це влада уважала злочином, почала сама шукати собі відповідей на складні проблеми життя в СРСР. Це й привело її до Самвидаву, а далі й до її арешту, що стався 18 травня 1972 р. Обвинувачувано її в антирадянській агітації і пропаганді. А конкретніше — це редагування першої частини спогадів Данила Шумука й навіть саме тільки переписування повісті Михайла Осадчого "Більмо", статей Євгена Сверстюка для радянської преси. Згідно з бажанням авторів, носила їх сама до журналів, а коли цих матеріалів не прийняли, повернула їх авторам. Слідчі назбирали 15 томів таких обвинувачень і знайшли підставу покарати її чотирирічним ув'язненням.

Перебуваючи в таборах суворого режиму, Надія продовжувала боротися далі за правду, справедливість, за ті мінімальні людські права, які вони мали б мати в таборах, захищаючи свою гідність і своє життя. Разом з Іриною Калинець, Орисею Сенік, Стефою Шабатурою вони не тільки виробляли щоденну норму невеличкої праці (пошиття 125 рукавиць денно!), але й працювали в вільні хвилини для заспокоєння духовних потреб — вишивали, komponували взори, складали мікробіологічний словник, Стефа малувала ескібри, Ірина писала вірші, а обидві з Надією вишіфували її казки. Вони навіть во-

ліли перебувати в карцері (одиначці), бо могли роздумувати на самоті, зосереджуватися на своєму сумлінні, відчувати більшу внутрішню свободу, ніж навіть на волі, коли мусіли свою поведінку достосовувати до вимог родини, громади, довкілля. Приходилося страйкувати від кінця 1974 до середини 1975 року на знак протесту проти примусової праці, тобто боротися за статус політ'язня. За це "заробляли" додаткові покарання в одиначках.

Своє покарання Надія докінчувала півтора місяця у Ворошиловградській тюрмі. Її змушували погодитися на добровільне заслання — на життя в цій області. Вона мала право жити в Києві, де народився її син, але там не хотіли її приписати, а це однозначне з тим, що не матиме мешкання й праці. Після різних перешкод їй вдалося було улаштуватися на чотири місяці працювати двірником (сторожем). Працювала під постійним наглядом, але і з тієї праці її звільнили. Тоді побутові умовини життя ще більше ускладнилися, і шукати справедливості вже не стало духозих сил. Надія почувала, що добиватися справедливості у свідомо "глухих і сліпих" — це нижче людської гідності. Тоді зреклася громадянства СРСР, називаючи у заяві про це зречення Радянський Союз наймогутнішим у світі концлабором. А після цього, щоб жити гідно й виховати дітей — залишився хіба безнадійний виїзд на Захід.

**
*

Така коротка історія ув'язнення однієї з жінок-правозахисниць. Приїзд її в кінці лютого на запрошення КУК до Канади з дітьми і та програма, яку вона мала виконати в кожному місті — це немилосердне навантаження: дослівно кожна година зайнята й використана. У Торонто, наприклад, була на інтерв'ю з популярним журналом *Меклін'с*, з двома телевізійними програмами (*Ci-Bi-Ci* і *Citi-Ti-Bi*), була на пресконференції з представниками англomовної, етнічної і української преси, мала зустріч з громадянством, з молоддю на курсах українознавства, пластовий гурток юначок провів інтерв'ю і записав його, щоб виготовити короткий фільм для житку юнацтва в інших містах; була з доповідями на двох концертах у пам'ять і пошану жінок-героїнь, що їх улаштували проводи жіночих КУК у Гамілтоні й Торонто. З Торонто виїхала Надія Світлична до Оттави, а після Оттави були ще в Монреалі й Вінніпегу. Всюди відбувала вона також пресконференції, інтерв'ю і подібні, як у Торонто, зустрічі.

У виступах Надія Світлична знайомила присутніх (завжди залі були переповнені, а на концерті в Торонто багато людей не могло вміститися) з дійсністю в СРСР, а зокрема в Україні. Виступи свої вона вважає за свій обов'язок супроти друзів, яких залишила. Це завдання не вважає політикою (вона її не любить, прагне присвятитися вихованню своїх дітей, працюючи у своїй улюбленій професії), але вимогою гуманності. Треба бо світові відкрити ширму в СРСР, у цю велетенську країну, про яку стільки пишуть і роз-

повідають, але правди про яку навіть творчість такого письменника, як О. Солженіцин, не в силі вповні передати. Треба там бути самому. Розповідаючи про життя в концтаборах, з'ясовувала, хто і за що карається, змальовувала складні побутові умовини, серед яких тяжко зберегти здоров'я фізичне й духове; а проте ті, які витримують переслідування на т. зв. волі в СРСР, що цілий є своєрідним табором, подивугідно загартовуються, стають незламними. Розповідала про арешти, про суди невинних людей, про тих, що караються, а це ж квіт народу — вони поети, критики, мистці, науковці, яким тільки б творити скарби культури народу, а не перебирати гнилу картоплю чи працювати в глибинах копалень із слабким, надірваним здоров'ям.

Після кожного виступу присутні запитували (було понад 30 питань на зустрічі з громадянством в Торонто!) про різне — загальне й особисте. Надія Світлична давала обширні інформації, виявляючи глибоке знання справи, інтелігенцію та особливу їй безпосередність і щирість.

З цікавіших запитань, що відносилися до приватного життя Надії Світличної, були питання про її виїзд на Захід і про її плани на майбутнє. Виїзд був несподіваний (хоч після того, як зреклася громадянства, не було для неї іншого виходу!) настільки, що навіть не могла порадитися і поузгіднувати багато важливих родинних справ. Треба думати, що виїзд Надії Світличної — це якийсь експеримент КДБ. Що за тим криється, тим часом трудно вгадати. Багато з нас вважають, що еміграція на Захід з СРСР — це добро. У якійсь мірі — так, але не для кожного. У випадку Світличної — це не так просто. Вона залишила там матір, чоловіка, брата, друзів, залишила — чи не назавжди — і їх, і Україну. Для Надії не чужою буде носталгія, проблеми національного виховання синів для неї не маловажні. А вона мусить поборювати дуже багато побутових труднощів. Планів на майбутнє у неї, як висловила, ще нема. Вона ще в гостині. Не має свого помешкання, не має змоги нормально втяг-

Надія Світлична і перекладач на англійську мову Марко Царинник, під час пресової конференції в Торонто 23 лютого 1979 р. Фото: В. Г. Леппек

ПИСЬМЕННИК І ВЧИТЕЛЬ СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО

(1879-1979)

Це було в Києві в 1910-му році. Надворі було холоднувато й накрапав дощ, а в Троїцькому Домі, де працював український театр Садовського, ставили першу жартівливу п'єсу Степана Васильченка "На перші гулі". Сцена мала чудову декорацію: поруч селянської хати, що стояла з правого боку, ввесь у цвіту пишно білів вишневий садок. Видатний артист Мар'яненко грав ролю парубка Тимоша, дівчину Олену — Хуторна, матір — Борисоглібська, а батька — Мироненко. Хором за лаштунками керував слазетний Олександр Кошиць.

Теарт був переповнений, особливо багато було молоді, студентів. Але автор п'єси в той час принішкло сидів на гальорці. Це ж ішов його перший драматичний твір, який він щойно написав і який ще не був надрукований.

Успіх вистави-прем'єри був величезний. Злива оплесків, публіка вимагала автора на кін, але його не знайшли: він був соромливий і незважився вийти. Лише потім студенти знайшли його й піднесли йому китицю квітів, але й їх він сховав під пальто, бо соромився пести, щоб люди не звернули уваги й не пізнали автора. Побачивши це, студентка зауважила: "Ми, бідні студенти, по копійці збирали на квіти, а ви запхали букет під

пальто". Це змусило Васильченка таки витягти той пом'ятий букет і нести в руках.

Наступного разу після вистави Степан Васильченко зайшов за лаштунки до Садовського і з слізьми зворушення сказав: "Миколо Карповичу, це не я написав цей жарт, а ви його створили..."

Слід підкреслити, що хоч автор п'єси вже майже рік друкував свої новели та оповідання в київській газеті "Рада", тепер його популярність значно зросла: він відразу своїм дотепним твором, повним гумору й молодечого завзяття, завоював серця маси глядачів.

Минули роки, і Степан Васильченко став улюбленим письменником, драматургом і вчителем серед українців. Це ж він увів в українську літературу безліч типових живих постатей з дитячого, молодечого та вчительського світу, яких раніше в ній не було.

Народився Степан Васильович Васильченко (справжнє прізвище Панасенко) 8-го січня 1879 року в містечку Ічні на Чернігівщині в бідній родині шевця, Василя Панасенка. Як згадує сам Васильченко: "В центрі містечка коло майдану стояла стара похилена хата. З одного боку — ясени, з другого — клен і горобина. В тій хаті пройшли мої дитячі роки".

нутися в працю через постійні виїзди. Невідомо, що буде з чоловіком, бо контакт з Україною утруднений, листи не доходять. Вдалося сконтактуватися телефоном. Запланували приїзд чоловіка восени. Та чи це стане дійсністю?...

Зустрічі із Світличною, думаю, усі ми сприймаємо як дотик до рани, як змогу заглянути глибоко у зранене серце народу, але також як відкриття краси людського характеру. Надія любить на своїх виступах підсилювати важливі думки виголошуванням відповідних поезій (більшість з них — надруковані — Ліни Костенко). Вона їх знає багато, а розповідає спокійно, без патосу, але з найглибшим вичуттям, яке підказує, що її думки зливаються вповні з авторськими. А це єднає з нею і нас — слухачів. Розповідаючи про виступ Надії в Гамільтоні, учасниця концерту зворушилась, шукала пояснення для цього і знайшла: "Вона — каже — привезла з собою частину України, а в ній, як у краплі роси, те все найцінніше, що збереглося від народу в її особі". Так висловилося і сама Надія: "Мене сприймають зараз як частку України. Це накладає велику відповідальність. Це й важко, і почесно, і відповідально. Я старалася і старатимуся наділі бути максимально правдивою".

Тому вона й не прикрашує нічого, хоч знає, що не всім це подобається.

Допомагаймо ж їй зберігати свої крила, про які мова в поезії Ліни Костенко. Бо й нам вони потрібні, щоб у всіх ситуаціях ми могли відрізатися від буднів і реальності, у прямуванні до мети скріплювати духа правдою, чеснотами і довір'ям.

***

Вважаємо за зайве описувати деталі несподіваного приїзду Надії Світличної і її двох малих синів — Яреми (9 років) і Івася (4 місяці) — 12 жовтня 1978 р. з України до Риму, а опісля — 8-го листопада 1978 р. — до США. Про це швидко писали всі українські газети на Заході та й писатимуть про її виступи в Оттаві, Монреалі і Вінніпезі в лютому ц.р. Натомість ми бажали б поінформувати читачів докладніше про те, чому тільки самі й Надії Світличній з дітьми дозволено виїхати з СРСР, а не дозволено тим часом ані її чоловікові Павлові Стокотельному, ані братові Іванові. На жаль, з різних причин про це краще покищо не писати, а поширювати непідтверджені погослови було б безвідповідально.

Бажаємо Надії Світличній успіхів у її нерівній боротьбі за правду й щасливого поєднання з рештою її родини. — РЕДАКЦІЯ

В родині було шестеро дітей. Влітку під час жнив батьки й старші діти йшли на заробітки до багатих людей, а взимку в хаті шевця Панасенка стукали молотки, сукалась дратва, шились і лагодились черевики та чоботи. Їхнє містечко було дуже співоче: коли прийде вечір, то всі вулиці аж гудуть піснями. Тому й їхня родина любила співати за працюю. Але одночасно любили вони й рідну книжку. Часто вечорами приходив сусідський хлопець і читав "Тараса Бульбу" та різні байки.

"Хоч їхня родина була дуже бідна, проте в їхній хаті йшло тихо, лагідне життя. Сам Васильченко згадує, що за всі роки, які він прожив у батьковій хаті, він ні разу не чув брудної лайки чи якогось цинічного слова. І, не зважаючи на злидні, Васильченко згадує багато приємного про свої дитячі роки, про красу Ічні, про численні розваги — все те здавалось пізніше чарівним сном.

І хоч як було скрутно з матеріального боку, батько вирішив після сільської школи післати Степана, як найздібнішого, до Коростишівської учительської семінарії, до якої приймали на державну стипендію лише 10-12 осіб на рік. А туди з'їжджалися вступники з багатьох навколишніх губерній. І от у 1895-му році вирушає до тієї семінарії попитати щастя й 17-річний Степан Панасенко. Виряджати представника бідноти зійшлося багато знайомих, сусідів, молоді. Мати плакала, а старші люди давали молодому післанцеві села свої поради та заповіді: "Бога не забувай", "Пам'ятай батька, матір шануй", "Не забувай, з якого коліна вийшов", "Бідними не гордуй, бо сам із таких", а поруч згадували про інших багатших синів, що вийшли в пани й гордували і своєю мовою, й батьками. У Степана теж набігли на очі сльози, але в душі цвіла радість, що він їде здобувати науку. Він був перший з їхнього роду, що їхав учитися в семінарії.

Коростишівська семінарія була тоді вогником, що притягав вступників з Київщини, Полтавщини, Чернігівщини, Волині й Поділля. І Степанові теж пощастило добре скласти іспити й дістати стипендію. Швидко минули три роки в семінарії, де їхній директор Посада, що знав особисто Тараса Шевченка, був для них як батько.

Незабаром молодий випускник потрапляє вчителювати до села Потоки на Канівщині. З ентузіазмом взявся за свою працю, хоч не було єдиних підручників, а школа була обідрана й непривітна. Та він вранці вчив дітей, а увечорі дорослих, а також керував драмгуртком, що скоро здобув успіхи. Не раз йому доводилося ставати в обороні бідних та покривджених місцевою владою, терпіти образи та наклепи різних чиновників-держиморд. І за це його щоразу перекидали на нові, ще гірші місця, в глухіші села.

Один з місцевих заправил дорікав йому, що гін з учнями дуже лагідно поводить, що його учні не бояться, що треба бути суворим, тоді й успіхи в навчанні будуть кращі. Та Васильченко мав свої методи в навчанні й позашкільному вихованні, і за це його дуже любили і діти, і батьки.

Перші його літературні спроби датуються 1901-им роком, а перше його оповідання, яке він

переклав російською мовою, було надруковане в 1903-му році в "Киевской газете". У ньому він сміливо показав обставини праці вчителів за того ладу на селі, діставши багато подяк від учителів. А в 1910-му, після багатьох поневірянь по глухих школах, письменник переїздить до Києва й починає вже друкуватися в київській українській газеті "Рада", де дістав і посаду. У 1911-му році виходять його перші книжки — жарт "На перші гулі" та збірка оповідань "Ескізи". Потім у 1915-му році він друкує збірник новель та оповідань.

З вибухом Першої світової війни потрапляє на фронт у чині командира роти. Три роки перебування на фронті відбилися в кількох його творах, як "Отруйна квітка", "Під святковий го-мін", "Русин". Там же в шанцях Васильченко написав і п'єсу "Не співайте, півні, не вменшайте ночі".

За радянської влади Васильченко менше писав, але довший час працював на Лук'янівці в школі ім. Івана Франка, де зикладав українську мозу та літературу. Довголітня праця в школах дала нашому письменникові багатющий матеріал для його новель, оповідань, драматичної творчості, особливо про дітей і молодь. Серед них відомі такі твори, як "Роман", "Свекор", "Дош", "Басурмен", "Петруня".

Чарівними фарбами малює письменник і перші порухи кохання в молодих серцях, що бачимо в оповіданнях "Оксана", "Циганка", "Осінній ескіз", "Талант", "Олив'яний перстень", "На перші гулі" та інших.

Багато уваги й любови віддав Васильченко у своїх оповіданнях Тарасові Шевченкові, показуючи не раз значення його творчості, його чарівного "Кобзаря". Не міг письменник байдуже дивитися й на заборону української мови за царського ладу. Працюючи в школах, позичав учням українські книжки, твори Шевченка, ставив українські п'єси, а також висвітлював цю проблему в своїх творах, як "Роман", "Інспектор", "В темряві".

Часи революції 1917-20 рр., коли влада іноді трохи не щодня мінялась, Васильченко у п'єсі "Куди вітер віє" змальовує тип людини, що готова пристосовуватися до будь-якої влади.

Яка велика популярність нашого ювілята була серед читачів, можна бачити і з того, що від 1911-го року його твори окремими виданнями або збірками були видані понад 200 разів, а серед його чотиритомника один том охоплює лише самі драматичні твори, де жарт "На перші гулі" мав найбільший успіх: його було перевидано 14 разів, не рахуючи того, що він безліч разів був друкований у збірниках та в чотиритомникові, а також ставився на сценах багатьох театрів.

Більшість творів Васильченка написана реалістичним стилем з елементами імпресіонізму. Але його мова відзначається особливою чарівністю, він кожний твір забарвив чудовими пейзажами, зворушливими психологічними малюнками, взятими з природи, з живого життя. Ось один з його пейзажних зразків з "Осіннього ескізу", що нагадують поезію в прозі:

"Надворі осіння ніч — вітряна й видна. Низь-

НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ

(Ненько моя, Ненько...)

(Продовження з попередніх чисел)

Інший мій "свідок епохи" застав у живих Г. К. Голоскевича, що пройшов по тому ж процесу СБУ¹⁾.

І Голоскевич йому казав, що Дурдуківського під час слідства й суду судді й підсудні прозвали "Нестором-літописцем". оскільки він увесь час писав: сидів у камері й писав, писав, писав. Його допитував слідчий Брук — страшний, з усього

судячи, тип. Йому, Бруку, згадував Голоскевич, належали слова:

— Ех, слід би всю Україну перестріляти, та на жаль, — не можна. Але вас, українських інтелігентів, ми всіх знищимо!

(Брук був євреї. Як і всі (або майже всі) слідчі в справі СБУ — Южний, Грозний, Правдін, Броневой, Гольденберг — були євреї. Незрозуміло? Та чого вже! Саме євреям слід було доручити справу недобитків петлюрівщини, погромників. Ну, а дальша доля цих южних-грозних Тебе, читачу, цікавить? Скажу. До 37-го їх уже серед живих не значилося. Останнім був відбув туди Броневой. З ним у 37-му сидів в одній камері батько мого доброго приятеля. Він (батько приятеля, нині вже покійний) відбув свій строк, повернувся додому і розповідав синові, що Бронсвих в один прекрасний день виявилось в камері двох: до київського брата привезли брата московського, теж слідчого, на очну ставку і довели їх до того, що один з братів — не встановити вже

¹⁾ Григорій Костянтинович Голоскевич, редактор інституту ВУАН, на слідстві й суді впав у цілковиту істеричну знемогу, обстрілював себе і всіх підряд, а в хвилини просвітління ридав, каючись й божився, що, тільки-но відбуде покарання, ту ж мить покінчить з собою. Йому дали 5 років. Він дотримав обіцянки: вийшов після табору на поселення, огледівся, дихнув вільного повітря, якщо повітря напередодні 37-го року можна назвати вільним, і — повівся. Дещо встиг розповісти друзям, частина оповіданого дійшла до мене.

ко в небі стримить, як золотий серп, пізній місяць — блискучий — блискучий, мов недавно викуваний. Через нього спотикаються хмаринки, прудкі й ворухливі, як рибки. Біжать вони кудись отарами й табунцями, розгойдуючи по землі хвостатими тінями. А внизу видно дерево — чутке, заплакане, шумне: загуде десь вітер — воно тремтить уже й плаче, як живе. Ущухне вітер — воно примовкне, дрімає, а поміж ним ходить тоді щось невидимкою і, мов руками, обриває сухий лист...

Хто ж з видатних творців літератури впливав на творчість Степана Васильченка? Критики пробували приписати йому впливи творчості Яцкоза і Коцюбинського. Але він сам відповів на це питання у своїй автобіографії "Мій шлях": "Найсильніше враження справила на мене ця трійця: пісня, Кобзар і Гоголь, твори, яким я не знаю рівних у світовій літературі. Перегортаючи "Кобзаря", я не один раз пригадував все своє життя... Од тих літ, коли я на печі слухав і плакав од "Наймички" і "Катерини", і до останніх років, коли в новій школі читав школярам "Якби ви знали, паничі...", "Погибнеш, Україно"...

Умілий, тактовний підхід до дітей та молоді, талановита творчість — все це завжди викликало прихильне ставлення й любов до автора. Згадуючи про Степана Васильченка як про свого приятеля й учителя на літературному полі, сучасний видатний письменник Борис Антоненко-Давидович пише, якою популярністю користувався він серед молоді та вчителів: "На популярного автора дивилися не тільки шанобливі очі читачів, але

й закохані очі читачок"... І він згадує, як одна вчителька, що лежала хвора на сухоти й життя якої вже згасало, просила дати їй усі твори Васильченка. І вона, обклавшись ними, перечитувала їх не в перший раз, ніби вони могли врятувати їй життя.

Але не минув і Степан Васильченко нападів за націоналізм у тяжкі сталінські роки. Письменник довгий час був хворий на серце. Підписавши договір на вибрані твори з В-вом "ЛіМ" у 1932 році, він поїхав лікуватися на свій кошт до Одеси. З Одеси він дав телеграму, щоб йому вислали гроші, які мали вислати ще до виїзду з Києва, але грошей не вислали. Можливо, це було тому, що в той час з'явилась зловісна рецензія-критика, здається, Бориса Коваленка. І пробувши в Одесі лише два гижні, Васильченко змушений був повернутися назад до Києва. А незабаром появилася у пресі сумна вістка, що наш автор помер у лікарні 11-го серпня 1932-го року. Поховали його на Байковому цвинтарі.

Ховала його Спілка письменників на свій кошт. Похорон зібрав тисячі людей, що шанували його як видатного майстра української літератури.

Минуло 100 років з дня його народження і 47 з дня смерті, але його незвичайні твори й досі чарують читача, знову відтворюють життя школярів, молоді, вчителів за царського режиму, фронтові бої, часи перебування у в'язниці. А його драматичні твори й досі не сходять зі сцени, як на рідних землях, так і на чужині серед нашої спільноти.

тепер, котрий — збожеволів і ночами вив на місяць, точніше — на запечатане "намордником" вікно.)

Так от Дурдуківський тоді ж під час суду скаржився Голоскевичу, що не може бачити Брука, не має сил балакати з ним, той його гіпнолізує і вганяє в нестерпний жах, через те він, аби віддалити чергову зустріч, пише, пише всі свої свідчення, намагаючись наперед угадати, про що іще може запитати Брук, чим іще може зацікавитися...

У "Вістях" вміщуються фотографії: суд і захист в повному складі, підсудні — загородка з вартовими по кутках, громадські й державні обвинувачі, загальний вигляд сцени оперного театру з портретом Ілліча на заднику. Подано і ораторів на трибуні, обвинувачів, адвокатів, підсудних: фото або малюнок олівцем якогось Євг. Кацмана (пам'ятаєте — образився за портретик "Маяковський в труні"?) склішовано й перенесено на газетну шпальту. Не всі підсудні удостоїлися, але головні красуються в газеті. Серед них і В. Ф. Дурдуківський. Лисий, старий, товсті вуса вниз, дуже на Шевченка схожий. Весь якийсь розгублений, боязкий — духом ніяк на бунтівника-Кобзаря не схожий... "Простіть мене, люди добрі, простіть, коли зможете! Може, моя любов до дітей була помилкова, привела деяких з них до лави підсудних..."

Повертаюся до цитат, виписаних приятелем із стенографічного звіту процесу СБУ.

2-ий шматок тексту, де згадано маму. Теж допит Павлушкова Миколи.

"Тов. Любченко: — Хто утворив вашу організацію — ТЕЗ?"

Павлушков: — Це був шкільний випуск у повному складі.

Тов. Любченко: — А на чолі були ви?"

Павлушков: — Малащук, вихованець дитячого будинку, Мазуренко, вихованка дитячого будинку, я і Наталка Собко.

Тов. Любченко: — Ви не знаєте, де Наталка Собко?"

Павлушков: — Я не знаю. Знаю, що її викликано сюди як свідка.

Тов. Любченко: — А де Малащук?"

Павлушков: — Його теж було викликано як свідка. Малащук — комсомолец, а Собко — я не знаю". (Стор. 479 1-го тому звіту).

3-ій шматок тексту. Павлушкова допитує адвокат Гродзинський.

"Павлушков: — З товаришів, які постійно працювали, можу назвати Димнича, Матусhevського і рідше — Марія Скрипник, Вікторія Мазуренко, Малащук і Собко.

Гродзинський: — А Малащук, Вікторія Мазуренко і Собко були правіше, ніж ви, чи ні?"

Павлушков: — Вони були лівіше". (Стор. 505).

І 4-й шматок. — З допиту свідка Малащука.

"Прокурор: — Чи були в цьому гуртку учні, ближчі до Гермайзе?"

Малащук: — Мазуренко, Скрипник, Собко були ближче" (стор. 533).

От і все із звіту про маму.

Виходить, її викликали свідком. Але чи була? Викликано — 10, прибуло — 9. Вона? Про її до-

пит ні в газетах, ні в звіті не згадано. Вміщено допит Малащука, згадано показання на попередньому слідстві свідка Бобири Д., а про маму немає. Тим часом стара мамина подруга вважає, ніби мама ходила на процес і виступала як свідок: вона, подруга, пригадує навіть, як мама з нею радилася, яку сукню одягти.

— Чому це тебе цікавить? — дивувалася подруга мамі моїм настирливим розпитуванням.

Я пояснював, що хочу зрозуміти й зважити, який трагічний тягар мусила мама носити в душі своїй до самої своєї передчасної смерті в тридцять шість років, якщо їй справді довелося свідчити проти друзів своєї юності — ні в чому не винуватих, як вона про те достеменно знала. Що, може, тому й пішла вона так рано з життя, зламалась під тягарем надмірної ваги, не зумів хворий мозок протистояти раковим лещатам. І я мушу знати про те! Про слова, сказані дядечком, я, певна річ, подрузі мамині не базікав.

— Та не було в тому ніякої трагедії, запевняю тебе! — говорилося мені. — Пішла вона, сказала, що слід, — і тут-таки забула!

Ой ні, не забула.

І як взагалі проминула її чаша сія? Член керівної групи ТЕЗу, названого прокуратурою напівлегальною організацією, що перетворилася незабаром на фашистську контрреволюційну. Дочка царського офіцера. Помилували? В газетах я теж знайшов її ім'я:

"ТЕЗ, як відомо, розпався, при цьому Собко і Малащук вступили до комсомолу, а Павлушков та інші пішли в СУМ... Виходить, що коли Собко й Малащук змінили нездорову атмосферу шевченківської школи й потрапили в оточення здорової молоді, вони одразу ж стали зовсім іншими, почали працювати разом з комсомолом".

За це матір помилювали? В комсомолі вона не була, це я точно знаю — навіть якби дуже хотіла й старалась, не могли її в ту пору прийняти, офіцерську доньку. Чи за те помилювали, що написала в ЦК комсомолу? Донесла? А, може, тому не вивели перед суд 10-го свідка, що приберегли його, сподівалися ще використати?

Я вже згадував, що в 1937 році маму оголосили ворогом народу і чудом незбагненим вона не загинула. Випадково збереглося в мене газетка 37-го року, в якій надруковано донос на маму. Ось вона у мене в руках. Газета "Большевик Южної", 22 вересня 1937 року — йдеться про "Южну" ("Південну") залізницю.

ШКОЛОЮ КЕРУЮТЬ ПОЛІТИЧНІ СЛІПАКИ

Два роки в 46 залізничній школі (виселок "Південний") викладала українську мову й літературу націоналістка Снегірьова-Собко. В минулому вона була тісно зв'язана з учасниками контрреволюційної організації СБУ, вітчима її за ворожі дії заслано²⁾.

Працюючи в школі, Снегірьова дискредитувала радянських українських письменників. Крім того,

²⁾ Про маминого вітчима Аркадія Степановича Степаненка я ще згадуватиму.

вона запрошувала учнів додому і там провадила "виховну роботу". Вона всіляко прагнула, щоб учні не захоплювались історією та російською мовою, а для цього підривала авторитет викладачів цих дисциплін.

І лише наприкінці учбового року, коли їй не вдалося оббрехати кращого педагога школи, коли на неї напав педагогічний колектив, вона, аби уникнути остаточного викриття, вирішила піти із школи...

Керівники школи замість того, щоб серйозно зайнятися питанням про Снегірьову, легковажно відпустили її "за власним бажанням". Вони не придивилися до Снегірьової, до її справ, не зробили з цього більшостіських висновків.

Тим часом Снегірьова, що проживає тут-таки біля школи, продовжує свою "діяльність". Досі її квартиру відвідують учні, а її чоловік, який видає себе за члена Співки лисьменників, розбешує учнів.

І це анітрохи не турбує ні директора Кривогуз, ні комсорга Микільченка, ні парторга виселка Скибу, який працює в тій-таки школі.

На початку учбового року деякі учні 10 класу, приборкані Снегірьовою, зібралися провідати стару "вчительку". Кривогуз, дізнавшись про це, мовчала. Один учень 10 класу, оброблений Снегірьовою, двічі виступав на мітингах з контрреволюційними тлумаченнями, а тепер всіляко вихваляє її серед учнів.

Керівники школи поведуться як гнилі ліберали, роззяви. Вони не придивляються до того, хто ховається за спиною учнів, не бачать, що шкільна бібліотека захаращена шкідливою літературою.

Дорвідділ шкіл виступає в ролі спостерігачів. Маючи сигнали про Снегірьову, ніхто з дорвідділу сюди навіть не зазирнув. Керівники дорвідділу досі не проглянули висновків атестаційної комісії, в якій були націоналісти. Снегірьову ця комісія вихваляє, як зразкового педагога, і представляє до атестації вчителя середньої школи.

Це сигналізує, що з атестаціями неблагополучно, їх слід негайно переглянути, зробивши відповідні висновки.

Ю. ДОНЕЦЬ

Ховаю газетку назад на дно архівної теки — лежи, ти ще знадобишся, як от знадобилася вже.

Чимало страшеньких спогадів промайнуло, поки передруковував статейку — як пакували щовечора, складаючись спати, два чемоданчики батько й мати, по одному для кожного, як підхоплювалися всі в домі ночами, почувши десь гарчання мотора... Та не про спогади зараз, їм інше місце, інший час. Статейка ця, доносець, в пресі опублікований, рівнозначний був смертному вирокові. Але — чудо сталося. Через місяць в тому "Большеви́ке Южно́й" на останній сторінці внизу з'явилися чотири рядочки дрібненьким набором про те, що звинувачення, висунуте проти Снегірьової, не підтвердилося. Не буду описувати, як біг півтора кілометра від залізничної станції до хати, вимахуючи газетою, мій шестидесятирічний дід, як билася в істеричі й лежала напівмертвою мама — для того інший час, інше місце. Таких чудес в ту епоху — ох, кого не питав, ніхто пригадати не міг. І все-таки — сталося.

Чудо? Чи... чи помилювали, згадавши старі заслуги? Чи ще раз приберегли — щоб ще використати?...

Прости мені, Мамо... Прости мені, що так грубо, нечемно препарую пам'ять про Тебе... Боляче Тобі це. Знаю. І мені болять... Прости.

Днями з одним із моїх "свідків епохи" відбулася в мене така розмова.

— Ви, Гелію Івановичу, — сказав він мені, — погано уявляєте собі ті часи. Тато моєї нареченої, професор, видатний вчений, проходив по так званій "6-й категорії", звався "допущення з припиненням"³⁾ — дозволяли себто йому працювати, читати лекції, але найсуворіше контролювали. Читав він лекції в інституті червоної професури. Він стояв біля столу, читав, а слухачі з чистокровних пролетарів, партійні й радянські бонзи напівлежали на канапах і слухали його, перериваючи, коли їм, господарям життя, ввижалося, ніби він ідеологічно помиляється. Зауважу, до речі: ці майбутні "червоні професори" довго теж у своєму званні на протягли, в більшості своїй...

А професор протягом десяти років... та ні, понад десять, з 1929-го по саму війну, — щоночі клав біля ліжка на столик запасну пачку цигарок і п'ять карбованців — туди дозволялося брати з собою тільки це, пачку цигарок і не більше п'яти карбованців. Щоночі гули на вулицях мотори і зупинялися десь поруч, а може й біля нашого під'їзду, і щоночі чути було кроки на сходах...

— Але ж це... так було в 37-му, мені здавалося?

— В 37-му? Та ні, раніше це було, до 34-го, я студентом був, у 33-му я інститут кінчав. У нас в ІНО, — інститут народної освіти називався, щороку йому міняли наймення, — викладачі й професура, особливо з історичних дисциплін, мінялися кожні два тижні. Приходить новий, чигає свою першу лекцію і, натурально, лає свого попередника, який ось учора зник і — ми вже знаємо — оголошений ворогом народу. І ми цього нового слухаємо — і посміхаємося в долоню: ти ото хоч пару тижнів протягнеш? Точно два тижні минало — зникав, голубок... А брали чоловіка, главу родини — тут-таки вночі в іншу машину дружину, дітей. Пам'ятаєте Любченка — Панаса Петровича Любченка, главу українського уряду на час 37-го року? Він чудово знав державні порядки з досвіду попередніх років, в 37-му, коли стрілявся, спершу дружину й сина порішив, а потім уже — себе, спершу про свободу для близьких потурбувався.

І студентство туди ж котилося. У нас у групі було четверо міських — ми в себе дома жили, а інші — сільські, в гуртожитку. І один якось пішов з кімнати, а штани запасні мав, чудій, — залишив висіти на стільці. Тим чотирьом, а чи трьом, не пригадую, попоїсти закортіло, час був голодний, вони штани його продали і чогось там ку-

³⁾ Це власний авторів переклад-калька безглузлого російського "неологізму" — "допущение с пресечением".

пили на базарі, попоїли. Той повертається — штанів нема. Розсердився, пішов і на всіх наклепав. Один з них був такий зразковий комсомолец — ім'я Сталіна згадував, руки на молитву складав і очі під лоба заводив, так той за штани свої доніс: цей, мовляв, тримав отак перед себе портрет вождя і сказав — "ось азіатський сатрап!" Всіх забрали. До випускних іспитів нас з усієї групи четверо й лишилося — чомусь саме городяни всі вбереглися. Заходимо, складаємо іспит, — "Слідуючий!" — а слідуючого нема.

Отак з тими сільськими було. Йшли вони з голодного розваленого села до міста, в науку — і котилися в м'ясорубку. А нас, городян, на село посилали — да, на продрозкладку і просто працювати, як зараз студентів посилають. І я їздив. Отак поруч за два кроки від мене ті селяни помирили з голоду. А ми — працювати приїхали. А що ми могли там напрацювати, самі геть попухли, ось-ось подохнемо...

Ви кажете — в 37-му. В 1934-му підробляв я тут під Києвом у санаторії влітку, письменників там чимало було. Траплялось, іде письменник на прогулянку — і не повертається, нема його. Ніхто особливо й не дивувався, розшуку не оголошували. Тільки досі не візьму втямки — що в он там, за кожним кущем сиділи й фотокартки в руках тримали — цього брати, а цього ні?

— Але потім їх хоч реабілітували, а цих...

— Реабілітували? Багатьох реабілітували. А декого і реабілітували, витягли з ями посмертно — а потім і знову туди ж. От Зеров Микола Костюмович, вдома у них бував, у нареченої моєї, дуже мила й дуже нещасна людина, син єдиний і улюблений п'яти літ від менінгіту помер, з дружиною мучився, стерво попалась. Величезної культури вчений, нечувана пам'ять, колосальні знання — весь у науці, в поезії, в історії, талановитий літературознавець, знав десяток мов, поет, а лектор, оратор який потрясаючий! Забрали в 37-му, згинув. Потім реабілітували, а нині знову заборонено згадувати його ім'я.

— Як? Таж у 66-му вийшов том його вибраного — солідний том, з передмовою Максима Рильського!

— То було — в 66-му, а нині у нас, вибачайте — 76-ий. В академії нещодавно книжечка одна виходила, автор у ній послався на Зерова, помітили стражі крамоли вже тоді, коли півтиража видрукували й розіслали: так в другому півтиражі переддрукували ту сторіночку й нову вклеювали, а ту — вирізували. Так і пішло: півтиража — з Зеровим, половина — без... Ні-і, не шукайте кардинальних відмін. Цифри — не ті, мажорності, хвалити Бога, нема, а в принципі — те саме.

Але тоді була просто-таки розкладка цифрова, завдання стояло: викрити й ліквідувати якомога більше ворогів. Не можна було без ворогів. Звичайно ж, не було ніякого СБУ, всі це знали. Всі знали, що кожного з нас можуть в першу-ліпшу мить забрати, ні за цапову душу заберуть. І Єфремов, і Ніковський, і Іваниця — до речі, автор чудового підручника, прекрасного підручника (намагався я дістати, дуже він мені потрібен, — неможливо, все знищено, все загинуло для

культури, для народу). — всі вони віддані науці вчені, світові імена, відомі, від політики далекі. Так, в повному розумінні — мозок українського народу. Знищення цього мозку негайно відбилося на інтелектуальному й духовному процесі в країні, відбивається понині й довго ще буде. Адже на місце тих голів з мозками негайно сіли, вибачайте, задниці й заходилися командувати, вершити науку й культуру на свій взірць і подобу.

— Але чого я все-таки не доберу до кінця — який був сенс знищувати, навіщо та цифрова розкладка?

— Навіщо? А мабуть, і справді не враз це осягнеш. Бачите, дуже багато приводів для подібних акцій у тиранії, у влади, яка навіть сама собі не вірить.

— Припустимо, у влади — багато приводів. Але чому вони самі визнавали себе винними в тому, чого не зробили? Навіщо оббріхували самі себе? Адже твердять, ніби в ті роки, до 37-го, ще не били!

— Не били? Ви погано уявляєте себе на їхньому місці. А якщо тиждень не дати поспати, все тягати на допити? За півгодини сну скажеш що завгодно. А якщо настрахають — зізнавайся, інакше розправимося з рідними?

— Так, розумію, згоден. Але таку непотребницю на себе взяти!

— А я вам з цього приводу смішний випадок розповім. Відомий вірменський учений опинився з революції за кордоном, а потім запросився на батьківщину. Його впустили, а за рік — підмели. І слідство вимагало від нього зізнання, що він — турецький шпигун. Так він їх благав і переконував: гаразд, каже, визнаю, що шпигун — але переробить орієнтацію, нехай не турецький! Який завгодно, перший-ліпший, але не турецький, не можу, каже, визнати себе турецьким шпигуном, ніхто не повірить, це історичний нонсенс, оскільки я переконаний вірменин, а у вірменів з турками древня історична ворожнеча! Як собі хочете — а не міг я стати турецьким шпигуном, нехай уже буду афганським, чи що. Слідчий доповів по начальству — й дозволили йому визнати себе афганським шпигуном. Це він мені сам розповідав, він і досі живе й благоденствує.

(Далі буде)

Купіть собі цікаву книгу

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОВОРОРИМО ВІДВЕРТО

на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

**Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.**

Книга має 680 сторінок,

**Поштові перекази або чеки
виписувати на "НОВІ ДНІ".**

ЯК ЗНИЩЕНО ХРЕСТ НА МОГИЛІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

(Спогад)

Це було 1924 року. В місті Корсуні, тоді адміністративному центрі Шевченківської округи, до якої належав і Канівський район, в червні-липні відбувались двомісячні вчительські курси педагогічної перепідготовки. На ці курси зі всіх районів округи прибули коло 50 вчителів — чоловіків і жінок, переважно молодшого віку. Серед тих молодих вчителів-курсантів був і я.

Це були ті часи, коли на господарчому фронті після світової і визвольної війн та великої руїни заліковувались рани і все господарство відбудовувалось доганяючи рівня передвоєнних часів. Особливо швидко відбудовувалось тоді сільське господарство, велику роль в чому відіграла українська кооперація — споживча, кредитова, сільсько-господарська, виробнича. Це були перші роки Нової Економічної Політики (НЕП) більшовиків. Українська визвольна боротьба була закинута, але замість Української Народної Республіки була Українська Соціалістична Радянська Республіка. І перші роки її існування для українського народу нічого особливо лихого не віщували. Бож на національному відтинку праці все те, що розпочалося за часів Центральної Ради — Гетьманату — Директорії, продовжувало розвиватися далі. Це були часи буйного розвитку всіх видів і форм українського національно-культурного відродження, починаючи від Академії Наук та високих шкіл і кінчаючи внизу сільськими початковими школами та Селянськими будинками ("Просвіта" в районів центрі) і Хатами — читальнями ("Просвіта" по селах).

Тоді, здавалося, що не так вже й зле, що ми маємо Соціалістичну Радянську Українську Республіку. Молода сільська інтелігенція, в тому й молоді вчителі, політично були мало розвинені, основних ідей національно-визвольної боротьби вони добре й не розуміли і захоплювалися культурно-освітніми формами праці. До радянської влади ставилися більш ніж льояльно. Старше покоління, учасники визвольних змагань, в тих умовах вбачало великі можливості, крім культурно-освітньої, також і національно-політичної роботи, тому робило деяку переоцінку своїх поглядів на радянську владу, щиро взялося до національно-культурницької праці і теж льояльно ставилося до тієї влади.

Серед місцевих керівників радянського адміністративного і партійного комуністичного апарату було багато українських патріотів, і вони пробували втягати більше української інтелігенції й до самої комуністичної партії, і це їм тоді вдавалося.

Група екскурсантів з Лубень біля могили Т. Г. Шевченка в 1924 році. Третій зліва — білобородий ІВАН О. ЯДЛОВСЬКИЙ, справжній український патріот, який піклувався могилою майже 50 років, від 1884 року аж до своєї смерті в 1933 році. — Фото з архіву Миколи Химича.

Тож тоді і в Корсуні керівником округового відділу Народної освіти був український комуніст Нагорний (пізніше знищений), інспектором соціального виховання був енергійний і здібний молодий вчитель, теж кандидат компартії, Шульга.

З головних дисциплін курсів нашої педагогічної перепідготовки в Корсуні були: історичний і діалектичний матеріалізм, основи соціального й комуністичного виховання молоді, методи антирелігійної пропаганди, методика комплексного навчання в трудовій школі (тоді всі початкові школи називалися трудовими).

Курси містилися в будинку Корсунського педагогічного технікуму, де в окремих залах курсанти мали свої гуртожитки (ліжка і своя постіль). Харчування було безкоштовне в студентській їдальні за рахунок Окринаросвіти. Час свій курсанти проводили весело. Після денних лекцій на курсах більше часу проводили на річці Росі в парку (колишній палац і парк княгині Лопухіної).

Якось в кінці липня керівник наших курсів запропонував нам, вчителям-курсантам, прийняти участь у маніфестаційному святі на могилі Т. Г. Шевченка з приводу відкриття пам'ятника Шевченкові замість хреста, що стояв на могилі раніше.

Охочих до такої цікавої екскурсії зголосилося коло 30 осіб, більш молодших, бо то від Корсуня до Канева тих коло 40 кілометрів треба було йти туди й назад пішки. Якогось транспорту нам не дали. Наймати ж самим підводи ми не хотіли.

Свято було призначено на недільний неробочий день. Щоб потрапити до Канева на 10 годину ранку, ще до початку того маніфестаційного свята, ми мусіли вийти з Корсуня ще в суботу з вечора. Та й вночі мандрувати краще, бо вдень велика спека.

Провідниками цієї мандрівки зголосилися кілька вчителів з самого Канева та його околиць, бо майже всі інші вчителі ще ніколи не були в Каневі й на могилі Шевченка і, звичайно, не знали дороги. В дорогу захопили з собою лише самі необхідні речі і харч, бо в дорозі вночі незручно буде проситись десь до хатів.

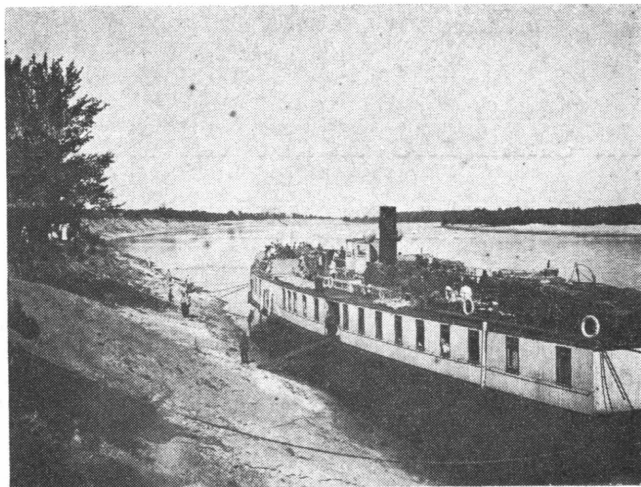
Вийшовши за Корсунь, більшість з нас порозувалась, і ми помандрували польовими ґрунтовими шляхами і стежками поміж досягаючою пашнею, луками, лісками та селами. Йшли всі разом, розтягнувшись по дорозі в довгу, як колись бувало прочани, валку. Співали пісень, розповідали байок, різні пригоди, іноді спочивали, але не засиджувались і так майже цілу ніч прямували через Мартинівку, Степенці та ще якісь села до Канева. В дорозі кілька осіб підбили собі ноги і, не бажаючи їх самих залишати в дорозі, ми мусіли зменшити свої темпи ходу та трохи припізнитись з прибуттям до Канева.

В дорозі всі стомились, зголодніли і відчували велику спрагу. Рішили зайти раніше до Канівської трудової школи, директором якої був Смаль-Стоцький. Там всі ми добре помились, нас трохи підгодували, ми напилися з великого казана, що нагріли на подвір'ї школи, чаю і ще більше припізнилились. Коли прибули до Чернечої могили, то маніфестаційне свято вже розпочалось.

День вдався соняшним і душевним. Вся Чернеча гора була заповнена людьми в легкому літньому вбранні переважно білих кольорів. Під берегом на Дніпрі стояло два пароплави, якими на цю маніфестацію спеціально приїхали кияни на чолі з всякими офіційними адміністративними, партійними, науковими й культурно-освітніми представниками міста Києва. Під самою горою стояло кілька заплених авт — то приїхали представники влади з самого Корсуня. Стояли під горою і кілька десятків кінних підвід — то з околиць сіл поприїздили вчителі з учнями та селяни. Перед цією маніфестацією навколишнім селам було широко оголошено про день свята, і тому так багато прибуло сьогодні селян, яким був близьким і рідним Т. Г. Шевченко і ця Чернеча гора з останками поета.

Коли ми по траві навпростець піднялися на саму гору, то побачили там таку картину. Навколо вершини гори і могили поета стояв колом натовп людей, а відтіля, з середини кола, з трибуни неслися слова урочистих промов різних урядових представників. Замість колишнього хреста, що в свій час українські патріоти поставили на могилі, тепер там стояв досить примітивний кам'яний п'єдестал, а на ньому трохи більший від нормальної величини людини, дуже вбогий бронзовий бюст Великого Кобзаря, що його на власні кошти і за проектом місцевого аматора відлили на своїм Городищенським цукровім заводі робітники.

Знятий з могили і розбитий на шматки колишній хрест валявся по схилах гори. Дрібніші шмат-

Пароплав "Тарас Шевченко" на причалі біля могили Т. Г. Шевченка в Каневі 1924 р.

Фото з архіву Миколи Химича

ки того хреста вчителі і селяни підбирали й ховали по кишенях як реліквію собі на згадку, а більші шматки хреста теж дробили інші і теж розбирали по руках.

На нас, учителів, це зразу справило страшне й неприємне враження, і ми ділилися між собою такими думками: То для чого ж було так поварварськи поступати з хрестом, коли його можна було б зберегти в якомусь музеї, бо це ж дорoga згадка для українців? Хіба то пам'ятник, отой бюст, що скоріше нагадує якусь карикатуру на поета? Хіба не могли зробити вже кращого пам'ятника за державні кошти? Чи не краще в такому разі був отой тепер побитий і розкиданий по схилах гори хрест? Це ж знущання з самого Шевченка!

Ми, вчителі, хоч не бували раніше на могилі Шевченка, але знали, що і на самому хресті і на тій скромній огорожі навколо могили Шевченка були тисячі автографів відвідувачів цієї великої української святині. Між ними і імена невідомої української молоді, і імена великих українських громадсько-політичних діячів, письменників, мистців тощо. І всіх нас все те, що ми побачили тут, вразило так, як обух по голові. Наші голови від цього обуху більш протверезіли, і ми зрозуміли — яка велика різниця між говоренням і ділами радянської влади.

Дехто з нас слухав далі продовження тих маніфестаційних промов, але більшість розсипалась по горі між людьми. Заховавши й собі, як реліквію, шматочок того зруйнованого хреста, ми з Чернечої гори дивилися на Дніпро, на далекі простори Полтавщини і переймалися настроями з "Кобзаря" Шевченка, коли й він перебував ще живим тут та писав свої вогненні слова людської правди...

До Корсуня ми поверталися того ж дня, але вже невеличкими групами. Веселого настрою, що був раніш, коли йшли на цю маніфестацію, вже не було. Та й в Корсуні на наших курсах майже

не було згадки про цю подію. Вона, ця подія, для нас була дуже гірка і її не хотілося згадувати.

Ще одна цікава подія з життя наших курсів нас дуже вразила.

Нагорний, керівник окружного відділу народньої освіти, закликав на ці курси свого доброго приятеля — композитора Давидовського, — радянською владою не признаного, бо ж у його репертуарі були все ліричні, українські патріотичні та релігійні композиції, а нічого не було нового — "революційного".

Давидовський з нас, вчителів-курсантів, організував чудесну хорову капелю. Капеля розучувала багато речей і між ними поему Шевченка (муз. Лисенка) — "Іван Гус". Малося на увазі після закінчення наших курсів об'їхати головніші районні центри Шевченківщини і там дати хорові концерти. Найсильнішою точкою програми капелі була, звичайно, поема "Іван Гус", бо в нас були чудесні чоловічі голоси, а поему співається виключно чоловічими голосами. Під кінець праці наших курсів ми дали пробний концерт, на якому публіка від задоволення шаліла. Але... Корсунський партійний комітет (Агітпроп) запропонував Давидовському викинути з репертуару "Івана Гуса", мабуть, через слова "Кругом неправда і неволя, народ замучений мовчить..."! Після цього наші пляни поїздки по окрузі з концертами провалились. Заборона радянською владою співати "Івана Гуса" були для наших учителів-курсантів другим обухом по голові.

По закінченні курсів педагогічної перепідготовки всі вчителі, хоч і прослухали вперше курс історичного і діалектичного матеріалізму, повер-

талися вже більше політично грамотними, але не з тієї політграмоти, що хотіли керівники самих курсів...

За декілька років сором і ганьба за такий пам'ятник Шевченкові таки дійшли до верхів. І от за авторством скульптора Манізера в Каневі на Чернечій горі замість того примітивного бюста було поставлено таки величавий пам'ятник Шевченкові. Того пам'ятника я не бачив. Але бачив його копію і був свідком урочистого відкриття тієї копії.

В Києві і університеті, й вулиці коло нього (колишньому Бібиковському бульварі), і паркові проти університету (колишній Миколаївський) присвоєно ім'я Т. Г. Шевченка. В тому парку на місці пам'ятника російського царя Миколи Першого, що заслав Т. Г. Шевченка, поставлено пам'ятник Т. Г. Шевченкові. Це вже було в ті роки, коли Київ знову став українською столицею.

На відкритті того пам'ятника промовляли представники українського радянського уряду і партії та представники наукових і мистецьких установ. Було гірко слухати, що в Києві, в самій українській столиці і на відкритті пам'ятника тієї людини, що найбільше боролася за волю України і все своє життя за неї віддала і яку так "шанують" представники радянської влади, всі промови — Гречухи, Корнійця, Бурмистенка й інших, перекладались виключно російською мовою, хоч ті особи добре знають і українську мову. Навіть Корнійчук говорив російською мовою, і тільки один поет Бажан говорив українською мовою.

Я тоді слухав з своїми близькими друзями ті промови, згадував подію відкриття пам'ятника в Каневі 1924 року і думав, що це ж знущання з Шевченка тих, що є "сміття й грязь Москви".

Ф. МИКОЛАЄНКО

МИ ВСІ ПОМИЛЯЄМОСЬ

Довготривале безробіття змусило Артема Кошеля попрощатися з подругою Пат і взагалі з Пертом та їхати далеко на північ за довгими дорожками.

Невесело було йому у тій напівдикій півпустелі, що зветься Пілвара; жагуча спека, мухи хмарами, тяжка праця (шістдесятчотиригодинний робочий тиждень), а по праці — до корчми. Інших розваг не було. Ні театру, ні бібліотеки, ані танців (які ж можуть бути танці без жінок?). Одна розрада — листи.

Кожного вечора, повернувшись з бару, Артем сідав до писемного столика та писав листи до всіх знайомих в Австралії й поза нею; найчастіше до милої Пат, принаймні три листи тижнево.

Протягом першого місяця вона відповідала на кожний лист, потім раз у тиждень і рідше, нарешті, зовсім перестала писати. Артем лаявся, бі-

сився, сварився навіть у листах до неї, але ніщо не помагало.

Аж ось прийшов лист від якоїсь незнайомої. Лист напарфумований, а в ньому ще й кольорове фото молодої (років вісімнадцять-двадцять) дівчини з червоним волоссям та лагідною, неудаваною усмішкою.

"Дір Арт", — пише незнайома. — "Хоч ми ніколи не зустрічалися, але я бачила твоє фото в Патриції, як також багато знаю про тебе з її оповідань. Я бо її найближча подруга, і між нами секретів майже нема. Отже, знаю я, що ти її міцно кохаєш і... шкода мені тебе, бо вона вже кохає іншого. Оце й змусило мене написати цього листа, хоч може ти, посміявшись з мене, викинеш його нечитаним.

Мене зовуть Беатріс. Якщо не погордуєш, я радо писатиму до тебе. Хоч я не така вродлива, як Пат, і не сподіваюся, щоб мене хтось так по-

кохав, як ти її кохав, я була б рада бодай платонічній любові, бо моє щастя, як і твоє, не часто мені всміхається.

"До речі, знаю з твоїх листів до Пат, що ти збираєшся за пару тижнів навідатись до Перту. Звичайно, пасажирів зустрічають їхні родини або друзів. Не заздрю тому, кому назустріч ніхто не з'явиться. З твого дозволу, Арт, я могла б тебе зустріти та підвезти на квартиру. Але це лише дружній жест (не подумай, що я претендую заступити тобі твою кохану): якщо в таких обставинах ти волієш бути на самоті — я це також розумію, але нікому того не радила б.

Юрс трулі —
Беатріс."

"До підпису бракує першого в історії жіночого фаху", — подумав Артем, гірко всміхаючись. Сховавши листа до кишені, подався до корчми.

Пив горілку, пиво, бренді, навмисне перемішуючи напої, щоб швидше сп'яніти, але ніщо не брало. Не міг він утопити горя. Пат ні на хвилину не покидала його думок. Найніжніше почуття часом перероджується у вибухову речовину, якої іноді тяжче позбутись, ніж власного життя. Найчорніші плями самі настирливо лізли йому в голову, хоч як він старався їх прогнати.

Ні, він нікому не повірить, що Пат його не любить. Це якась провокація; може, навіть змова. Може, Пат задумала перевірити силу його любови: "Ану чи поласується він на молоденьку червоногріву забавку?" Але ж це жорстокість! Ні, ні. На таке щось Пат не піде; в її душі жорстокість не може знайти притулку. Що вона не пише — на те, певно, є поважні причини: може, вона хвора, потерпіла в автомобільній катастрофі... Ще одинадцять днів, і він, Артем, буде в обіймах милої Пат, щоб ніколи більше не розлучитись з нею. Ох, якби лиш швидше минали ці дні нестерпного чекання.

Не спалося тієї ночі Артемові. Уставившись очима в темряву, він намагався вздріти обличчя Пат та прочитати, що на ньому написано. В голові в нього працювала кузня, та нічого путячого не продукувала. Він підвівся, влучив світло і, взявши аркуш паперу й перо, без роздумувань написав:

"Дорога моя Пат, зміст життя ти мого!

Заради тебе я вирішив кинути працю, що тримала мене від тебе на такій далекій віддалі, і летіти в твої обійми. Напиши мені лиш один рядочок, що ти мене ще любиш, і я в той же день буду коло тебе..."

Але Пат не відписала. Натомість Артем отримав листа від її нового "бойфренда", який представився як юрист, довголітній приятель панства О'Доуд (заміжне прізвище Пат, яка тиждень тому овдовіла). Він пише:

"Я вважаю своїм обов'язком заступитися за Патрицію, бо ми одне в одного міцно закохані та маємо намір незабаром одружитись. Пат ніколи тебе не кохала, лиш прихилилась до тебе в час тяжких переживань, викликаних хворобою її (тепер покійного) чоловіка. Ти використав ту нагоду в своїх егоїстичних цілях, що я можу зігнорувати, але тепер я категорично вимагаю, щоб ти

лишив її в спокої, бо інакше будеш притягнений до судової відповідальності".

Артем рвав на собі чуба. Проклинав усіх і зсе, а найдужче кляв того юриста. Чи може він, Артем, вірити написаному? Адже Пат сама про все те ні слова не написала. В останнім листі вона запевняла, що любить лише його, Артема, і більш нікого, хоч згадувала про якихось "людей з пластмаси", бездушних, що до неї залицялися. Гроші? Посади? Таж вона не з них, що продаються! "Я ще зведу порахунки з тим юристом!" — пригрозив Артем. — "Приятель! Знаємо таких приятелів! Вичікував смерті свого колеги, щоб поживитись його залишками. Тож, мабуть, цей приятель оформляв заповіт небіжчика в такий спосіб, щоб на всьому погріти свої руки. Пластмаса..."

Сівши до столика, Артем написав юристові відповідь. Писав усе чисто так, як думав. А, крім того, ще написав окремого листа до Пат, остерігаючи її, що, погнавшись за більшим багатством, вона може втратити те, що полишив їй чоловік (автомобільний бізнес, кілька флетів і люксовий дім), а найголовніше — справжню любов.

Вкинувши листи до скриньки, він пригадав червоноволосу "сестру милосердя". Подумавши, як то тяжко йому тепер тут буде без листування (бо кидати працю тепер нема сенсу), Артем вирішив написати, щоб Беатріса зустріла його в означений час на Пертському летовищі.

Перед самим від'їздом Артема відвідали два поліцаї. Один з них, вийнявши з течки чимало паперів, запитав:

"Це ти писав?"

"Так" — відповів Артем, впізнавши своє письмо.

"Ти мав любовну аферу з місіс О'Доуд?"

"Так".

"Як довго?"

"Близько сім місяців; з того я вже три місяці тут, на півночі (сьогодні я вперше збираюся відвідати Перт)".

"Остерігаю тебе: не роби нічого дурного, як будеш у Перті. Ти, очевидно, знав, що місіс була одружена. Чи не розраховував ти, що по смерті її чоловіка ти розбагатієш?"

"Я не такий дурний, щоб розраховувати на неможливе. Не на те я сюди приїхав. Що вона має — мені до того байдуже. Я волів би, щоб вона була гола й боса".

"Не погана забаганка! — жартома сказав поліцай. Я й сам не був би проти..."

"Та й звідки я міг знати, що він помре? Я навіть ніколи його не бачив (за винятком на фотографії в спальні) і не знав, що він був хворий, аж доки Пат не написала мені, що він пішов до шпиталю. На підтвердження я можу показати той лист. До того часу, відколи ми заізналися, вона лиш нарікала, що чоловік на неї не звертав жодної уваги, зокрема ночами".

"Здогадуюсь, йому не було до того. Він знав, що йому лишилося жити кілька місяців, хоч тримав те в таємниці, щоб не засмутити своєї дружини. Просив він і лікарів, щоб їй не говорили".

"А вона... Мало того, що виробляла, як він "не звертав на неї уваги", зараз же по похороні (а може й під час похорону) заручилася з іншим".

"Того закони не забороняють, але за образливі листи та нахваляння тебе можуть покарати. Я радий, що ти зрозумів її хоч тепер та даси мені слово, що не будеш їх зачіпати. Взагалі, я переконався, що ти чоловік щирий та добрий, але заплутався між несвоїх (я не маю на увазі національність — розумієш?). Радив би тобі на майбутнє не зв'язуватись з такими".

"Гаразд. Я їх чіпати не буду. Але самотньому жити тяжко і хіба вгадаєш, що в жінок на думці?"

"Ніхто того не відгадає. Але тобі вже понад тридцять..."

"Тридцять-п'ять".

"Пора б уже де в чому розбиратись. Гуд бай енд гуд лак!"

Три години пізніше на летовищі в Перті Артема зустріла червоноволоса Беатріса. Виглядала вона на добрий десяток років старша, ніж на фотографії, але ні трохи не гірше, навіть краще; щоправда, розмальована від голови аж до пазурів на руках і ногах та обвішана коштовностями.

"Ця райська пташка зовсім не по моїй кишені", — подумав Артем, уздрівши її.

Скупно усміхнувшись, привіталися. Відтак зайшли до ресторану та замовили випити.

"Мабуть, я тобі зовсім не подобаюся", — зауважила Беатріса.

"О, так! Навіть дуже сподобалась. Але... скажи мені, чи ти одружена?"

Беатріса засміялася й відповіла запитанням:

"А чому тобі так кортить про те знати?"

"Я мушу знати, в яку халепу я пхаюся?"

"Ов-ов! Ну гаразд; ти маєш право знати. Так, я маю чоловіка й двоє дітей. Але я свого чоловіка не люблю".

"І ти про це так заявляєш, нібито не любиш капусти".

"А що ж, може я мала б тут розплакатись?"

"Ні. Плачуть лише закохані. Тобі це не зрозуміле".

"І їм той плач допомагає?"

"Не всі і не все калькулюють для виграшу".

"То чи є якийсь сенс тужити за втраченим, коли його не вернеш?"

"Не вернеш. Та коли б я й міг вернути після того, що вона вчинила, я її обминатиму десятою дорогою".

"В такому разі що тобі перешкоджає бути зі мною бодай ввічливим? Я тобі ніякого зла не заподіяла: хотіла лиш виявити до тебе розуміння та ласку. Далека від думки, що ти в мене з першого погляду закохаєшся, я все ж вважала, що ми можемо бути приятелями. Тобі може не ясно, але ми одне-одного під цю пору потребуємо".

"Скажи мені, Беатрісе, пощо ти одружилася з чоловіком, якого ти не любиш?"

"Я потребувала опіки".

"Скільки ж тобі років було, як ти "потребувала опіки?"

"Як я одружилася — мені було двадцять-два".

"В такому віці людина може сама собою опікуватись".

"Миючи чужі підлоги та перучи чужі пелюшки? Ні, дякую. Я занадто горда, щоб себе так принижувати".

"Дивне у жінки почуття гордості! Заробляти на власний прожиток горда, а продаватись за оті блискучі брязкальця не горда".

"Слухай, чоловіче! Як я тобі не подобаюсь, не мусиш тут зі мною сидіти й ображати мене. Можеш іти та виплакаться до схочу за втраченою забавкою. Вона теж не була одружена і вкінці плюнула на тебе, а ти за нею ще й досі плачеш?"

"Ні за ким я не плачу, але той досвід, може, мене дечого навчив".

"Щось не виглядаєш ти на вченого. Ти лише над своєю гіркою долею уболіваєш, хоч сам у тому звинув, сприймаючи тимчасову гру за щось неземне, неіснуюче. Але іншим ти прощати не навчився. Забуваєш, що всі ми помиляємось. Я зробила в житті одну помилку, і ти готовий мене за те зі світу зігнати. Чи ж справді я за те мушу все життя каратись? Чи мені, як і тобі, не хочеться жити й зазнати бодай скороминущого щастя? Ти не уявляєш, яке то життя з немилим".

"Вибач мені, Беатрісе. Я справді не уявляю, бо ніколи не був одружений, а, крім того, жінок я взагалі не розумію. Але я знаю, як тяжко жити самотньому, коли кожен серйозний плян розбивається на череп'я, а натомість з'являється пародія".

"Усе життя наше — одна довга пародія. Ображаючи одне одного, ми лише робимо її нестерпною". І вже крізь сльози: "Невже так тяжко когось простити?"

"Прошу тебе, дорогенька, заспокійся. Я не мав наміру тебе ображати, та мені сьогодні поспували настрої. Сперечатись, справді, нерозумно, тим паче, що я приїхав сюди лише на пару днів і не маю компанії, крім тебе самої".

"Я теж нікого не маю. Чоловік у Сіднеї на конференції банківських керівників Н.П.В., а дітей я відпроварила на вікенд до бабусі. Якби ти не був так..."

Поцілунок обірвав нескінченне речення на півслові.

***

Артем знову на півночі годує власною кров'ю незчислених мух. Ті кляті мухи ще не навчилися вживати модерні пігулки; їх що день, го більше. Зате, вернувшись до табору, він майже щовечора отримував напарфумовані листи. Через ті парфуми його можна було в темряві відшукати в натовпі.

Та ось одного вечора Артем отримав листа від містера Бредлі, банкменеджера, який пише:

"Містер Кошіль,

Я розумію тяжкі умови життя на півночі і з того приводу Вам співчую, але я не можу толерувати Ваше втручання в моє родинне життя. Я люблю свою дружину, і вона мене теж. Я вірю їй, як сам собі. Віддаючи мені добровільно Ваші листи, вона пояснила, що зустрілася з Вами зі співчуття до Вас (бо Ви її просили), але вона не давала Вам жодних підстав для інтимних взаємин, про які Ви так сердечно говорите у Ваших листах. Ви, очевидно, сприйняли її співчуття до Вас, помилково, за якийсь любовний флірт. Я Вам можу те вибачити, але вимагаю від Вас,

Не всі Канадці схожі один на одного!

ХАЙ ПРОЦВІТАЮТЬ РІЗНИЦІ!

Канада є об'єднаною нацією, складеною з людей, що походять з усіх кутків світу. Це знаменита мозаїка народів, різне культурне коріння і цінності яких є унікально споєні в одну всекраєву сім'ю, що живе разом у мирі, взаємному порозумінні і в дусі свободи.

Факт, що канадці не схожі на себе, дає нам нашу різноманітність. Саме багатство різноманітності дає кожному канадцеві волю бути іншим, а водночас бути рівним. Волю втішатися своєю неповторною різноманітністю, зберігати своє культурне коріння і цінності та поділяти їх з іншими.

Водночас багатокультурність віддзеркалює і відповідає канадській дійсності. При допомозі своєї постійної політичної настанови, вираженої багатокультурністю, ваш Канадський уряд має досить широку скалю програм, які забезпечують кожного з нас нагодою висловити свою власну індивідуальність та

внести щось своє у ріст і велику вітальність Канади.

Ваш Міністер Багатокультурності невтомно трудиться, щоб запевнити багатокультурність у всіх ділянках діяльності Уряду і щоб усі канадці, без уваги на своє походження, були рівними. Його Багатокультурний Директорат заохочує інформаційні засоби, щоб вони описували також наше культурне життя акуратно. Саме через багатокультурність ми визнаємо, що всі канадці не є **схожі** на себе і що ми мусимо гарантувати їх право на рівність. Хай процвітають різниці!

Коли хочете висловити свою думку
або одержати більше інформацій,

пишіть до
Multiculturalism
Ottawa, Ontario
K1A 0M5

Multiculturalism

unity through
human understanding

Honourable Norman Caftk
Minister of State
Multiculturalism

L'honorable Norman Caftk
Ministre d'Etat
Multiculturalisme

щоб Ви назавжди припинили листування з нею. Інакше Ви будете дуже шкодувати.

Арнольд Бредлі".

Артема огорнув страх, хоч він розумів, що містер Бредлі до суду його не потягне, бо це означало б публічне знеславлення дружини (яку він, напевно, дуже любить) та кривду для дітей. Добре, що пан Бредлі — людина розважлива. Інакше б могло бути багато гірше.

"Мабуть, не всі листи вона віддала йому. Якби він усе перечитав — напевно б знайшлося б для неї виправдання. От якби отак упакувати всі напарфумовані листи та й вислати йому на банкову адресу, щоб вона не перехопила (необдуманно вона мені похвалилася, де він працює)" — спокуювала думка Артема, але глузд переміг. "Ні. Пощо маю підливати оливи в полум'я? Він її й так напевно добре знає".

Зібрав Артем усі ті листи, виніс на подвір'я та й запалив. "Прощай, жрице вогню!"

Кілька днів пізніше він отримав ще одного напарфумованого листа. Понюхавши, всміхнувся і вкинув до смітника нерозкритим.

"Так, ми всі помиляємось. Але дурні повторюють свої помилки," — признався сам собі Артем.

Перт, Австралія

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

ОЙ СЛАВА МОЯ, СЛАВОНЬКА

Що не кажіть, а Австралія таки багата країна. Недарма про неї навіть книжку написали під назвою "Щаслива країна". Все тут росте, все буває!

Пам'ятаю — дома читала я таку баєчку, де двоє зустрілися і один перед одним хвалиться, де вони бували і що видали. І найбільше запам'яталось, як розказував один з них, що був у такій країні, де огірки ростуть аж у метр завдовжки. Оце, думала собі, вже й неправда. Але не встигли ми ступити на цей континент, побачила я австралійські огірки і згодилася, — таки правду говорив чоловік! Оце і є та дивна країна. Надзвичайна, щаслива, багата! І особливо вона багата на людські таланти. Це вже, бачите, така особливість ґрунту. Мабуть, тут якісь метали у землі на людей діють. А може то сонце так діє? Кажуть же, що місячне проміння має на людину вплив, чому ж не соняшне?

І вже кому-кому, а нам, емігрантам, ніяк на долю нарікати не годиться. Дома, у старому краю, жили б ми тихенько і були б звичайними грішниками. Найбільше, що могли б допняти, це стати магістрами чи професорами. Ну, а далі вже зась! А тут, в Австралії, все інакше. Тут нас уже ніякими докторатами і професоратами не задовольниш. Всі беруть підвище!

Розгорнеш кожного тижня газету і очам своїм не віриш, які то всі генії поробилися і славними стали! Виступає, наприклад, хор, то примітьте, диригента не інакше, як до Кошиця прирівнюють.

А коли хто вже напише щось, то зразу вбачають у ньому, якщо не другого Шевченка, то, принаймні, Коцюбинського.

І прикро мені стало, що всі мої знайомі ростуть, як на дріжджах: скрізь про них пишуть, скрізь говорять, а про мене і горобець не цвіриньке.

Якось підходить до мене під церквою один добродій та й каже:

— Може б ви, ласкава пані, українську книжку купили? Є з чого вибрати і цікаві.

— Ви думаєте, в мене так багато грошей, що й кури не клюють? — питаю я його. — Сьогодні книжечку, на другий місяць книжечку, та так, чого доброго, і на відпустку до Європи не вистачить.

А потім подумала і питаю:

— А ви в газеті напишете, що я у вас книжку купила?

Замнявся чоловік.

— Та за одну писати не випадає, але якщо кілька купите, то напишу.

Ну, думаю, де вже наше не пропадало. Купила! Точно дала йому свій титул, ім'я та прізвище. І що ж ви думаєте? Дотримав чоловік слова. Через пару тижнів надрукували в газеті моє прізвище. Та це ж лише раз, а це те саме, що по губах медок помазали й облизати не дали. Апетит, кажуть, у людей розгортається під час їжі. Спробував слави трохи, вже хочеться більше. Не ім, не сплю та все думаю, що його зробити, щоб славоньки здобути. Побудувати музей чи пам'ятник — трохи задорого. Все в думці перебрала.

Коли це зустрічаю свого літературного кума. От я його зразу і накрила мокрим рядном.

— Що ти, кажу, за кум, що пишеш про стрічних і поперечних, а про рідну куму ні гу-гу! Таж я тебе завжди і борщем і варениками вгощаю, та й без чарчини ніколи не обходиться. — А він дивується.

— Чого ж ти раніше мені про це не сказала. Та я ще сьогодні таку оду в твою честь настрою, що всю Австралію здивую.

Оце, кажу, інший калінкор.

— А в чому твої таланти проявляються? Бо, щоб про тебе писати, мусиш мати якісь таланти: справжні чи уявні.

— Не турбуйся, кумцю, у мене тих талантів хоч одбавляй. Я на всі руки майстер. Кругом, як кажуть, шістнадцятка.

— Ну, а все ж таки, уточнюй, — настоює він.

Я й почала вичисляти:

— Маю артистичні здібності і на сцені граю не гірше Заньковецької. Співаю, як Петрусенко. А коли треба скласти мелодії до пісні, то це мені, що млинці пекти. Перед моїми композиціями зблідне і сам Лисенко. Вірші з мене сипляться, наче з мішка. Я певна, що Леся Українка довше над своїми мучилася. Граю на всіх інструментах, як Гнат Хоткевич. Танцюю краще Авраменка. А коли намалюю картину, то ні в кого немає сумніву, що саме там намальовано. Не так, як у Леонардо да Вінчі. Намалював Монну Лізу і вже декілька століть усі митикують: усміхається вона чи ні? А такі дрібниці, як виголосити бли-

Концерт Ренати Бабак і Павла Плішки у Вашингтоні

П'ятого січня, у великій концертній залі Культурно-Мистецького Центру імені Кеннеді у Вашингтоні, яку заповнили шанувальники вокального мистецтва й численні представники засобів інформації, відбувся спільний концерт відомих у США та інших країнах провідних солістів опери: — баса нью-йоркської Метрополітен опери ПАВЛА ПЛІШКИ і колишньої солістки спершу Львівської опери, а потім Великого театру опери і балету в Москві — меццо-сопрано РЕНАТИ БАБАК. Гасло концерту — "Захист прав людини". Особливого значення надав концертові патронат двох сенаторів — прихильників руху за права людини: співголови американської Комісії в питаннях безпеки і співробітництва, демократа КЛЯЙБОРНА ПЕЛЛА і республіканця РОБЕРТА ДОЛА, який часто виступає в захист інтересів етнічних груп Сполучених Штатів.

Безпосереднім організатором концерту був Національний Фонд Мистецтв у Вашингтоні, який зосереджує свою увагу в основному на підтримці тих мистців, які вибрали свободу і прибули до США без засобів до життя і потрібних зв'язків. Для здійснення свого задуму Фонд підшукує серед американського громадянства прихильників і заохочує їх до підтримки своїх починань. Виступ Ренати Бабак і Павла Плішки був першим концертом, що його влаштував фонд.

Бас Павло Плішка дебютував у Метрополітен опері в 1967 р. в опері "Джоконда" і з того часу виконав понад сорок ролей. Він — українського

роду американець — крім Метрополітен опери виступав у всіх провідних американських оперних групах. Він часто їздить на гастролі в міланську "Ла Скала" і лондонський "Ковент Гарден", бере участь у музичних фестивалях у Сполето в Італії. На концерті "Прав людини" він виконав романси "Гетьмани, гетьмани" і "Ой, Дніпре мій, Дніпре" — музика Миколи Лисенка, а також композиції Чайковського, Рахманінова, баллади Дикого Заходу — муз. Джейкоба Найлса і арії та дуети з Ренатою Бабак з опер Верді, Понкієллі і Доніцетті. Після концерту критик-мистецтвознавець ПОЛ ГЮМ у газеті "Вашінгтон Пост" підкреслив, що "голос Павла Плішки має блиск витончено відшліфованого червоного дерева, з вільними і дзвінкими верхніми нотами, які захоплюють слухача".

Меццо-сопрано Рената Бабак відкрила концерт виконанням романсів українських композиторів Лисенка, Майбороди, Заремби. Вона також виконала романси Чайковського, Муссорґського і Рахманінова та арії з опер композиторів Верді, Сен-Санса і Доніцетті. Окреме місце в програмі займали твори Равеля і Дефалі.

Про життєвий і мистецький шлях Ренати Бабак була стаття в січневому числі "Нових днів". Після переїзду на американський континент вона

скачу доповідь чи написати монументальну повість, то це мені, що горіхи лущити.

— Голубонько, — перервав мене кум, — та ти просто таки діамант. Таланти — це громадська власність, тут скромність не на місці. Чого ти досі мовчала? Кажуть же — хороший крам сам себе хвалить. Тільки одна біда, — зідхнув він, — мова наша на еміграції бідна стала. Хочеш когось звеличати, похвалити, аж кинешся, всі слова і епітети заяложені. Всі їх перед тобою сотні разів уживали. Треба якісь нові, оригінальні придумати.

— Це вже тобі лишаю, на те ти спеціаліст, — кажу солоденько.

Я певна, коли незабаром у газетах і журналах усіх континентів з'явиться кумова стаття про мене, всі українські генії будуть переконані, що пишеться саме про них. Така вже людська вдача!

Колись наші майбутні історики у своїй державі будуть перегортати гори написаного на еміграції, і не один з них подумає:

— Геніяльні були ті емігранти! Талановиті, працьовиті! Читаєш і аж не віриться, що ото про них написано. Одне лиш дивно, де вони так швидко зникли? Де поділися їхні нащадки? Не зосталося по них ні слуху ні духу, ні юшки ні петрушки.

Рената Бабак і Павло Плішка під час свого концерту в Культурно-мистецькому центрі імені президента Джона Кеннеді у Вашингтоні 5-го січня ц.р.

Фото: Burd's Eye, Вашингтон.

виступала з концертами в Торонто, Монреалі, Оттаві, Нью-Йорку, Бостоні і в нью-йоркському "Карнегі Голл".

За кілька днів перед концертом Рената Бабак виступала в програмах радіо і телевізії у Вашингтоні. Павло Плішка і Рената Бабак також дали радіоконцерт з українським і міжнародним репертуаром. Співачка дала при цьому й інтерв'ю. Вона зазначила: "Я хочу присвятити своє життя мистецтву, без будь-яких політичних, партійних або соціалістичних обмежень" (*).

Після концерту впливові американські газети "Вашінгтон Пост" і "Вашінгтон Стар" опублікували рецензії, в яких дали високу оцінку виконавському мистецтву співаків. Пол Гюм писав у газеті "Вашінгтон Пост": "Бабак має наділене природою багатство голосових даних, яке надає музичним фразам надзвичайного блиску". Американський критик Теодор Ліббі в газеті "Вашінгтон Стар" писав: "Для всіх, хто вміють слухати, виступ Ренати Бабак був рідкісним показом вокального мистецтва... Її ефективний контроль звуку і безпосередність інтонації, у поєднанні із стилем прямого звертання до публіки жестами і мімікою, творили одну гармонійну цілість". Критик зокрема вказав на логічне укладання програми українських романсів, у яких віддзеркалювалась доля багатьох людей, змушених обставинами покинути свою батьківщину. Чітко крізь цикл українських пісень проходить тема надії ("Айстри" Лисенка), неможливості вибрати собі батьківщину ("Виростеш ти, сину" Майбороди), туги за свободою ("Дивлюсь я на небо" Заремби) і нарешті радості здобуття волі ("Гопак" Муссорґського). Співакам акомпанював талановитий піаніст-концертант ТОМА ГРИНЬКІВ, який, за словами критика газети "Вашінгтон Пост", "сповненою витончених нюансів, блискучою грою заслужив на найвищу похвалу".

Критик "Вашінгтон Стар" Теодор Ліббі також зазначив, що "Гопак — характерний танок України, батьківщини Ренати Бабак". Він вважає, що концерт був тріумфом обидвох визначних співаків і їхнього акомпаньйора. Між ними відбувався взаємовплив, завдяки якому проявлялись у кожному з них найкращі виконавські якості. Ці якості в Ренати Бабак виявилися в талановитій віддачі слухачам кожної частки свого почуття і всіх засобів вираження.

Про акторське мистецтво співачки Т. Ліббі пише: "Вона вміла знайти виразний жест, який відповідав змістові твору, закінчуючи одну пісню із здивовано піднятими бровами, а другу з гордо-переможним виразом. Дикція була природною, вокальне виконання відзначалось повнозвучністю високих нот і глибокою грудного тембру нот низького регістру. Прощальну арію Жанни д'Арк Чайковського, — пише далі Т. Ліббі, — Р. Бабак виконала з глибоким розумінням психології ролі, наділивши її великою наснагою, яка напевно зазвучала б ще краще під супровід симфонічної оркестри".

*) Інтерв'ю із співачкою і репортаж з концерту передала радіостанція "Голос Америки" на Україну.

Сенатор Роберт Доул і Рената Бабак під час інтерв'ю у зв'язку з її концертом у Вашингтоні 5-го січня ц.р. — Фото: Burd's Eye, Вашингтон.

Даючи вислів своєму захопленню мистецтвом співу Р. Бабак, Т. Ліббі вказує на "блискуче виконання "Вокалізму" Равеля, який вона проспівала так, що мелодія без слів була сповнена глибоким змістом, завдяки повному застосуванню засобів артистичної виразності".

Тут зокрема треба ще вказати на вокально-акторську інтерпретацію Ренатою Бабак арії Далілі з опери "Самсон і Даліла" Сен-Санса і арії Еболи з опери "Дон Карлос" Верді. При виконанні цих арій її особиста привабливість, артистичний хист високої якості, зливаються з глибоким почуттям, що надає виконуваним аріям життєвої наснаги. Голос Ренати Бабак — це один з найкращих голосів, які будь-коли доводилось чути. Він сильний, запальний, звучний і співучий. Вона співає з розумом, душею і почуттям. Слухача захоплює кожен виконавський задум співачки, невимушена інтерпретація, збагачена тонким прониканням у внутрішній світ героїнь, як Далілі і Еболи, так і Лаури ("Джоконда" Понкієллі) і Джованни ("Анна Болейн" Доницетті) в дуєтах з Павлом Плішкою.

Під кожним оглядом концерт в Культурно-мистецькому центрі ім. Кеннеді у Вашингтоні був надзвичайною подією в житті американської столиці і відзначився великим успіхом, не дивлячись на зусилля деяких неприємно настроєних кіл. Про успіх свідчили висока оцінка безсторонньої фахової критики і бурхливі оплески публіки під час концерту.

Володимир КУБАНЕЦЬ

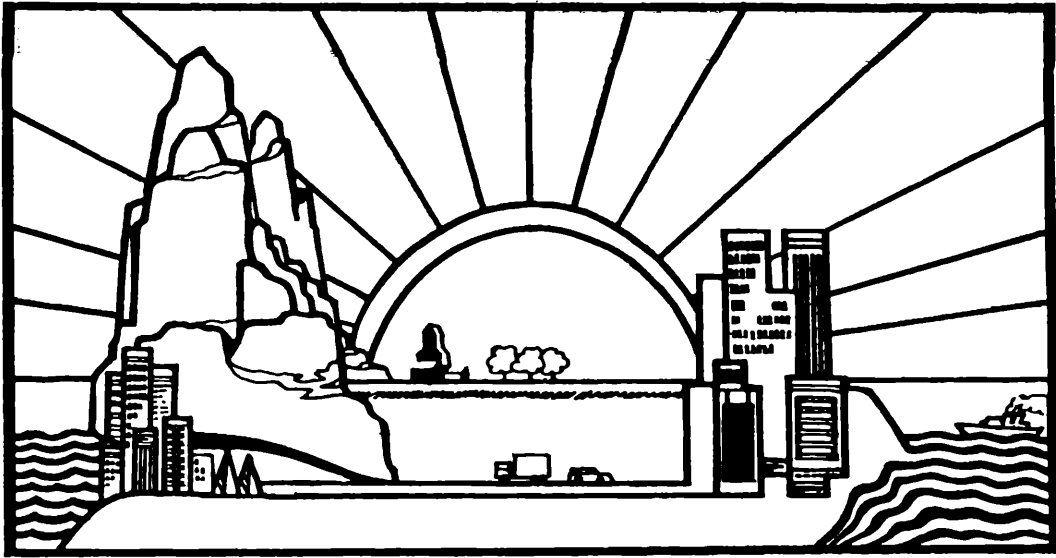
**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ
ВАШИХ ПОРАД І ДОПИСІВ
НА РІЗНІ ТЕМИ НАШОГО ЖИТТЯ.**

У статті одного автора (на мовну тему!) читаємо: "Нахаба в своїй відповіді бере мене в скобки журналіст". У цьому реченні аж дві помилки: 1. слово "скобки" — російське слово (рос. "скобки"). Український відповідник: "дужки"; 2. як видно з контексту, автор мав на думці не скобки журналіст, а скобок журналіст. У даному контексті виділяється слово журналіст, сказане іронічно. Отже думку автора треба бу-

"Відмічення Різдва" — тут віддіслівний іменник утворено від слова "відмічати" (рос. "отмечать") — в значенні "здійснювати певні заходи з приводу свята". В українській мові в такому значенні вживається слово: "відзначати", "відзначення". Приклади: "Ми *відзначаємо* свято Різдва..." "Україна урочисто *відзначила* Шевченківські Дні". "Відзначення Різдва Христового у пародних школах США". Слово "*відмічати*" і похідне від нього "відмічення" в українській мові вживається в інших значеннях, а саме: 1. *ставити мітку*, позначку на чомусь; 2. записувати, реєструвати. Напр. "Секретар щось *відмічав* у списках". Словник укр. мови (т. I, 1970) подає ще й третє значення "відмічати" — те саме, що "відзначити", "відзначити", "зазначати", "зазначити", за ред. акад. С. Єфремова) відкидає слово "від-

У статті однієї письменниці читаємо таке речення: "Нашу пані ми обожали в школі". Знову й тут маємо непотрібний русизм "обожали" (від рос. "обожали"). Ні в одному українському словнику немає цього русизму. А тому слід пам'ятати про такі українські відповідники до російського слова "обожать": "дуже любити", "палко кохати", "обожнювати". Приклади: "Панянка, що її Костенко обожнює особливо за її інститутську невинність..." (Франко). "Батьки обожнювали свого сина" (Збан.).

Ви належите до Канади

...і Канада належить до вас

Канада — це ваша країна. Кожна провінція, кожне місто, кожне село. Атлантичні провінції на сході, наш чарівний район національної столиці, височезні Скелясті гори й усе поза ними на заході.

Країна неперевершеної природної краси;
софістикованості і прямої сердечності;
з засягом вакаційних переживань,
яких не можливо знайти в ніякій
іншій країні.

Цього року заізнайтеся з іншою
частиною вашої Канади.

КАНАДА ДАЄ ТАК БАГАТО

Canada

So much to go for.

Canadian Government
Office of Tourism

Office de tourisme
du Canada

Деякі періодичні органи в Америці послідовно додержуються таких русизмів: "советський" (від рос. "советский"), СССР (від рос. СССР), УССР (від рос. УССР) і т. д. Таке вживання русизму "советський" суперечить визнаному на еміграції українському правописові. У правописному словнику Г. Голоскевича маємо український відповідник "радянський". Більшість українських письменників і українських науковців та культурних діячів, послідовно поборюючи русифікацію, додержуються правил українського правопису і відкидають непотрібний русизм "советський". До таких діячів належать: Василь Барка ("Правда Кобзаря", 1961), Богдан Кравців ("Суспільно-політичні погляди Івана Франка й радянське франкознавство", 1966), Григорій Костюк ("Теорія і дійсність", 1971), Яр Славутич (Conversational Ukrainian; 1959, 1960, 1961), Василь Чапленко ("Історія нової української літературної мови", 1970), Пантелеймон Ковалів ("Основи формування української мови", 1958), Юрій Шевельов ("Не для дітей", 1964), Іван Кошелівець ("Панорама найновішої літератури в УРСР", 1974), Юрій Лаврінченко ("Розстріляне відродження", 1959), Всеволод Голубничий ("Маленький коментар на велику тему" — "Діалог", I, 1977), Іван Лисяк-Рудницький ("Русифікація чи малоросіянізація", "Журнал", 4, 1978), Дмитро Чижевський ("Історія української літератури". Літературна редакція Ю. Шереха-Шевельова, Нью-Йорк, УВАН, 1956, стор. 1 та інші), Осип Зінкевич ("З генерарії новаторів", 1967), Дмитро Нитченко ("Елементи теорії літератури і стилістики", 1975), Ігор Качуровський ("Строфіка", 1967, стор. 142 та ін. стор.), Василь Гришко ("Правда про кривду і кривда правді", "Слово", 2, 1964), Валеріян Ревуцький ("Фавст у новій ролі", "Слово", 2, 1964, 251 стор.), Юрій Луцький ("Валітянський збірник", 1977, стор. 5, 21), І. В. Коляска ("Освіта в Радянській Україні", 1970), Анатоль Камінський ("Сучасність", 2, 78), Мирослав Прокоп (там же) та ін. Українські журнали "Сучасність", "Нові дні", газета "Українські Вісті" додержуються правил українського правопису і відкидають русизм: "советський", "СССР", "УССР" і т. д і пишуть згідно з правилами українського правопису: "радянський", "УРСР", "СРСР".

На Україні видатні борці за національні права українського народу також рішуче відкидають русизм "советський", "СССР" і всюди пишуть "радянський". До цих діячів, що відкидають ці русизми, належать: Іван Дзюба, Валентин Мороз, Євген Сверстюк, Вячеслав Чорновіл, Василь Симоненко, Микола Руденко, Олександра Тихий, М. Ю. Брайчевський, Віталій Калиниченко, Левко Лук'яненко, С. Караванський, Б. Антоненко-Давидович та ін. Нелегальний "Український Вісник" та інші видання українського Самвидаву всюди пишуть "радянський". У всіх заявах Української Гельсінкської Групи ми не побачимо русизмів "советський" тощо. Вживаються лише українські відповідники: "радянський", "УРСР" і т. ін.

На жаль, деякі емігранти та деякі еміграційні газети порушують норми української літературної мови, ігнорують правописний словник Г. Го-

лоскевича, ігнорують мовні традиції, яких додержуються наші фахівці-мовознавці, літературознавці та борці за національні права українського народу, і засмічують українську мову непотрібними русизмами "советський", "горсовет", "облісполком", "совхоз" і т. д.

Недавно в газеті "Народна Воля" (7 вересня 1978 р.) надруковано статтю в оборону цих русизмів. Змішуючи політику з мовою, інженер Г. Гавриленко безпідставно вважає, що слово "радянський" має відтінок позитивної оцінки, а слово "советський" має негативну оціночну семантику. Насправді ж і рос. слово "советский" і українське слово "радянський" належать до стилістично невідтінкової лексики. Так само скорочені назви "СРСР", "УРСР" також належать до невідтінкової лексики. Російські слова "СССР" і "УССР" своїми значеннями нічим не відрізняються від українських відповідників.

А коли поєднуємо прикметники з іменником і вживаємо таких висловів, як наприклад, "радянські в'язниці", "радянський режим", "жорстокості радянської влади", "радянський імперіалізм", то прикметник "радянський" ніякою мірою не пом'якшує негативного значення цих висловів.

Автор статті інженер Г. Гавриленко робить зняток тільки для слова "сіньрада", вважаючи, що це слово — як він каже — "вмостилося (?) в живу мову поруч із "сельсоветом". Де ж тоді логіка? Слово "сіньрада" реабілітується, а от на слова "міськрада", "радгосп", "облвиконком", "колгосп", "верховна рада" пан Гавриленко накладає вето. Він також твердить, що назви парламентів не перекладаються. А чому ж тоді С. Петлюра замість російських назв "Государственный Совет", "Государственная Дума" писав "Державна Рада", "Державна Дума". Прочитайте статті С. Петлюри, які він писав у період від 1902 до 1914 року. С. Петлюра не засмічував русизмами українську мову і тому перекладав назву "Государственный Совет" українськими словами "Державна Рада". Так само й ми повинні перекладати російську назву "Верховный Совет" і писати "Верховна Рада".

А якщо ми приймемо суржик зрусифікованих малоросів і будемо писати (всупереч усім правилам і нормам української літературної мови) "сельсовет", "совхоз", "колхоз", "горсовет", "облісполком", то цим самим ми лише будемо допомагати російським шовіністам в їх ганебній політиці "слияння языков". Так хибні політичні концепції призведуть до засмічення української мови небажаними й шкідливими русизмами.

Один із прикладів змішування мовних явищ із політичними категоріями є проголошене деякими емігрантами (дуже мало ознайомленими з нормами української літературної мови) вето на вживання вислову "на Україні". Ці емігранти повірили І. Огієнкові, що, мовляв, "хто говорить *"на Вкраїні"*, той не вважає її самостійною". Це твердження абсолютно безпідставне, абсурдне й безглузде. Та й сам І. Огієнко — коли був тісніше зв'язаний із Україною — в одній із своїх праць писав: "Реформація на Україні", "Церковний рух на Україні". Якщо повірити теорії проф. Огієнка, то виходить, що Україну не вва-

жали самостійною Петлюра, Грушевський, Донцов, Липинський, бо всі вони, додержуючись національних традицій, писали "на Україні". Тоді виходить, що не визнавали самостійності України і всі українські письменники, зокрема Шевченко*), Франко, Коцюбинський, Леся Українка, В. Стефаник, В. Самійленко, акад. С. Єфремов, акад. Кримський та ін., бо всі вони писали "на Україні". Пам'ятаймо також, що українські мовознавці також писали "на Україні". До них зокрема належить Г. Голоскевич, Олена Курило, Б. Антоненко-Давидович, С. Смаль-Стоцький, Р. Смаль-Стоцький, В. Сімович, П. Ковалів, Ю. Шевельов, В. Чапленко, Д. Кислиця та багато інших. Емігранти, відірвані від України, емігранти, що крім хибної статті Огієнка, нічого не читали або читали та забули деякі твори українських письменників, або праці Петлюри, Донцова, Грушевського, Єфремова, а також праці українських мовознавців, — відкидають вислів "на Україні", бо вони не знають, що форма "на Україні" вживається вже 700 років і що немає ніякої семантичної різниці між висловами "в Україні" і "на Україні". Цілком слушно мовознавець Д. Кислиця писав: "За НА промовляє багатовікова традиція (а в мові це саме може мати вирішальне значення), а за В — надумані розумування та за вуха притягнена патріотична формулка..." Тому то редактор Енциклопедії Українознавства проф. В. Кубійович "послідовно дотримується відвічних норм мововжитку в Енциклопедії Українознавства, вживаючи "на Україні", від чого український патріотизм не стає меншим" ("Нові Дні", 1971, ч. 256). Хибну теорію І. Огієнка спростували також проф. В. Чапленко ("Укр. Вісті", ч. 53, 1949), проф. П. Ковалів "Київ", ч. 1, 1951 і "Нові дні", червень 1972), проф. Б. Романенчук ("Свобода", 17. 2. 1968) та проф. Ю. Шевельов (Вст. ст. в кн. Юрій Шерех, *Не для дітей*, В-во "Пролог", 1964, стор. 31-32). Проф. Ю. Шевельов, відзначаючи дрібну розполітизованість емігрантів, пише: "Не так давно, приміром, ми довідалися, що сказати "на Україні" — це мало не зрада нації... Так ніби явища мови можна підвести під політичні категорії. Тяжко повірити, але авторитет церкви — митрополит Іларіон присвячує викладові цієї теорії цілий... розділ, а еміграційна преса покvapно застосовує рецепт, всупереч усім традиціям і всупереч усьому, що говорить нам мовознавство і просто нормальна логіка" (цит. стаття).

Недавно в пресі надруковано статтю о. Ст. Сороки, спрямовану проти вживання вислову "на Україні". Радимо пан-отцеві уважно прочитати статті наших мовознавців на цю тему, а також переглянути твори українських письменників та праці наших політичних діячів (С. Петлюри, М. Грушевського, Д. Донцова та ін.). Може Ви тоді переконаєтеся в хибності своїх поглядів і, шануючи українські національні традиції та норми української літературної мови, будете писати: "на Україні".

Кожен українець позинен додержуватися національної дисципліни, відкинути всяку "махновщину" в мовних питаннях, шанувати авторитети, з найбільшою пошаною ставитися до думок наших найкращих знавців рідної мови (С. Єфремов, О. Курило, А. Кримський, В. Сімович та ін.) і писати так, як вони писали.

На жаль, у нас панує страшна анархія. Кожен малописьменний українець, зокрема українець-емігрант, уважає, що він найкраще знає українську мову, що йому непотрібні ніякі підручники української мови. Він зневажливо ставиться до думок фахівців — мовознавців. Що йому Шевченко, Єфремов, Курило, Рильський, В. Сімович, С. Смаль-Стоцький, Ю. Шевельов! Для нього немає ніяких авторитетів! Оцей анархізм, ця зарозумілість, самовпевненість, зневага, ця відсутність пошани до найкращих знавців української мови завдає найбільшої шкоди українській національній справі. (Далі буде)

15-го лютого 1979 р. в Трентоні, Н. Дж., США,
помер на 90-му році життя

СЛ. П. ГЕНЕРАЛ ПОЛКОВНИК
ПАВЛО ШАНДРУК

колишній Головний командир Української Національної Армії і керівник ресорту військових справ уряду Української Народньої Республіки в екзилі, член Наукового Товариства ім. Шевченка, визначний суспільно-громадський діяч.

Поховано сл. п. Павла Шандрука на українському православному цвинтарі в Савт Бавнд Брук, США.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

8-го лютого 1979 р. упокоїлась в Бозі
на 71-му році життя

СЛ. П. ІРИНА ШОХ

кол. член Головної Управи Союзу Українок в Галичині, член Головного Секретаріату Українського Демократичного Руху і його фінансовий референт.

Похоронено Покійну на українському православному цвинтарі в С. Бавнд Брук, Н. Дж., США.

ВІЧНА ЇЙ ПАМ'ЯТЬ!

Замість квітів на могилу, просимо скласти пожертви на потреби УДР:

Ukrainian Orthodox Federal Credit Union,
Acct. No. 1230,

304 East—9th Street, New York, N.Y. 10003, USA

*) Пригадайте слова "Заповіту": "...серед степу широкого на Вкраїні милій".

ЧУДОДІЙНА ОПЕРАЦІЯ

Хто дійсно вірить в Бога, той може думати, що всемогутній Бог деколи дає людині потрібну силу для творення чудес в Його імені.

З такою думкою я вибрався до Філіппін відвідати одного з цих чудотворців, про яких я чув досить багато і навіть бачив їх чудодійні операції аж у трьох телевізійних програмах. Будучи твердо переконаний, що такі речі можливі, я почав робити заходи, щоби знайти там найкращу людину, бо в Філіппінах є й багато шарлатанів, які користають з нагод, набиваючи кишені американськими чи австралійськими доларами.

Прилетівши шостого жовтня 1978 р. літаком до столиці Філіппін, Маніли, я поїхав разом з групою туристів спершу відвідати цікаві закутини тієї країни, а щойно після тижня, відокремившись, вибрався до міста Бегію Сіті. Ті, що завжди поспішають, казали, що літаком треба летіти одну годину, а інші, які любуються краєвидами і природою, доказували, що за шість годин їзди автобусом можна багато різного побачити.

Взявши до уваги факт, що Бегію Сіті розташоване високо в горах, приблизно п'ять тисяч футів понад рівнем моря, а літак малий, в наслідок чого всяке могло статися, я вирішив поїхати комфортним охолоджуваним автобусом. Перша половина дороги по рівному шосе була навіть досить приємна, але під кінець, у горах, шофер їхав як "варіят", а тому прийшлося стулити очі й пробувати пригадати декілька молитов, які я вже призабув.

Бути в Філіппінах, а не бачити Бегію Сіті — це такий самий "злочин", як бути в Римі і не бачити папи. В день мого прибуття Корчної і Карпов грали там останню шахматну гру. Тому, що мені довелося ночувати в тому самому готелі, в якому перебував Корчної, я, безумовно, став його симпатиком і дуже розчарувався, як він зрезигнував в половині гри. Це був вирішальний двобій, і Карпов, вигравши, став чемпіоном.

Приїхавши до Бегію біля восьмої години вечора і забезпечившись в готелі кімнатою, я відразу вибрався шукати клініку Плясіда. Вийшовши з готелю, я махнув рукою на таксі.

— Чи знаєте як знайти клініку Плясіда? — запитав я таксівака.

— Знаю. Прошу сідати, — запросив він чемно, відчиняючи з поспіхом двері.

Ідемо слабо освітленими вулицями.

— Далеко? — спитав я, примощуючись на задньому сидженні.

— Не дуже, — відловив він. — але клініка напевно буде закрита. Пізно.

— Так і я думаю, але хочу ще сьогодні з'ясувати де, що і як, щоби завтра вранці вже не шукати й не розпитувати. Приїду на готове.

Таксівакар усміхнувся: — Пана Плясіда немає в Бегію, — сказав непевно, слідкуючи за крутистою дорогою.

— Так ви думаєте? — перепитав я з недовірою.

— Я таке чув. Зрештою, він сам тепер мало робить. Мусите бути дуже обережні, щоби не потрапити до його брата. Його брат, Джіммі, тепер керує всіма справами.

— І лікує? — запитав я здивовано.

— Так. І лікує. Деякі люди виходять звідти дуже розчаровані. Таких є більше в останній час як задоволених. Багато туристів з різних країн приїздять сюди. Мусите бути дуже щасливі, щоби потрапити до пана Плясіда.

— Значить, треба вважати, — пробурмотів я.

— Так, треба. Джіммі не Плясідо. Зрештою, я можу завести вас до кращої людини від Джіммі.

— Он як! — подумав я. — Ні, дякую.

Незабаром ми зупинилися в темній, вузькій вулиці, перед високою залізною брамою. З-поза брами відразу появилися два великі пси й почали грізно гарчати. І високий пліт і собаки — це незвичайно рідке явище у Філіппінах. Зараз після собак показався молодий, чорноволосий, із смаглим обличчям чоловік. В темноті його лице виглядало дуже чорне. Він почав відганяти собак, даючи їм погукуючи на них.

— Чи пан Плясідо дома? — спитав я тривожно, заглядаючи крізь браму.

— Так, він дома, але клініка тепер закрита, — відповів той.

Мені відразу на серці полегшало.

— Коли відкривається? — спитав я.

— Завтра вранці, о восьмій, — відказав він серед собачого гамору.

— Дякую. Буду тут завтра вранці о восьмій, — сказав я йому.

Хлопець кивнув головою на згоду. Його знання англійської мови було недостатнє для нормальної розмови. Радий до безтями, я швидко вліз до таксі.

Наступного дня, точно о восьмій годині ранку, я вже був на місці. Собак уже не було. Назустріч мені вийшов середнього віку філіппінець і, всміхаючись, показав рукою на сходи, які вели до середини будинку. Він не говорив, а лише усміхався. Вийшовши на веранду, я зайшов у простору вітальню. По середині кімнати стояв ще один чоловік, чорноволосий і смаглий, як і всі інші філіппінці. Він щедро усміхався й показав рукою на софу. Я обережно присів. Кімната була досить велика, двадцять футів завдовжки й дванадцять завширшки. Меблі в кімнаті були старі, зношені, та й все інше вказувало на велику скромність. Там стояли дві канали, декілька крісел, а біля вікна стояв малий столик з машинкою до писання. Ця частина кімнати була подібна на бюро, в якому, видно, хтось працював. Незадовго до кімнати ввійшов середнього віку філіппінець з привітною, але стриманою усмішкою, а за ним ішла молода дівчина, мабуть, секретарка.

— Як ваше прізвище? — запитав він мене. Я відчув у нього брак певности.

Відповівши, я відразу поставив йому таке ж питання.

Мене зовуть Джіммі, — відповів він лагідно.

— Ви брат пана Плясіда?

— Він усміхнувся:

— Ні, я не брат його. Я лише брат по вірі. Пан Плясідо ще спить, але він тут буде о пів до дев'ятої.

Ми перевірили годинники. Ще бракувало двадцять хвилин. До кімнати ввійшли дві жінки — філіппінки.

— Ми з Мінданао, південного острова, — заявили вони. — Прийшли на побачення з паном Плясідом.

— А я аж з Австралії приїхав, щоб його побачити, — встромив я поспіхом, користаючись нагодою.

Мій співбесідник обсервував мене, концентруючи всю увагу на моєму обличчі. Він увесь час ласкаво усміхався. Тоді звернувся до жінок.

— Ласкаво прошу сідати. Пан Плясідо зараз тут буде.

З дальших розмов я довідався, що Джіммі називався Джеймі Пусот, а Плясіда прізвище було Палітаян. Ми провели час, розмовляючи про дрібні, малозначні справи, а в основному про погоду. В призначений час до кімнати ввійшов середнього росту філіппінець і відразу вибачився, що запізнився на дві хвилини. Він був скромно, але дуже чисто одягнений, чепурно зачесаний, віком близько сорока п'яти років. Увійшовши до кімнати певним, рішучим кроком, він лагідно до всіх усміхнувся, а тоді зупинився посередині кімнати. Побачивши його, Джіммі відразу заявив:

— Пан Плясідо!

Я швидко встав і підійшов назустріч, потиснувши його простягнену руку.

— Вітаю вас у своїй хаті, — сказав він лагідним тоном, усміхаючись.

— Дуже приємно вас пізнати, — відповів я зворушено, після чого він попрямував до вікна і присів за столиком.

— З Австралії? — спитав він, дивлячись мені в вічі.

— Так, з Австралії, — повторив я.

— Прошу написати мені ваші дані на цій картотці, сказав, підсуваючи мені кусок твердого паперу. Тоді дав такі самі карточки обидвом жінкам. Написавши ім'я, прізвище та адресу, я повернув йому цю карточку, на яку він деякий час пильно дивився, мов би дивуючись.

— Що з вами? — запитав він, знову усміхаючись.

— Нирка. Клопіт маю з ниркою.

— Котра? — допитував він.

— Права.

— А як ліва?

— З лівою все гаразд, — запевнив я.

Я звернув увагу, що пан Плясідо і Джіммі добре володіли англійською мовою. Він продовжував пильно дивитися на мою карточку, після чого, підвівши голову, спокійно заявив.

— Ваша нирка буде в порядку за кілька хвилин.

Моє серце билось з радости. Я не хотів вірити своїм вухам. Про такий момент я мріяв три довгі роки, а він оце так собі буркнув під носом, якби про погоду. Все таки, я не відчував ніякого страху, ані не мав найменшого сумніву. Звичайно людина повинна відчувати в такий момент хвилювання, а в мене його зовсім бракувало. Натомість я відчував дивну радість. Не знаючи як реагувати, я тихо промовив:

— Дякую.

Джіммі поінформував Плясіда філіппінською мовою про проблеми цих двох жінок. Пан Плясідо встав і попрямував до кімнати, двері якої були увесь час зачинені. Джіммі відразу пішов за ним. Ми сиділи мовчки й чекали, що буде далі. Десь за чотири чи п'ять хвилин двері відчинилися, і там появилася постать Плясіда.

— Прошу зайти, — показував він рукою на двері.

Без найменшого намагання, я встав і опинився в операційній кімнаті, яка розміром була вдвічі менша від вітальні. Крім малої шафи в куті й крісла біля дверей, по середині кімнати стояли два вузькі, подовгасті столики, накриті коцями. Один з них був ще з цератою і рушником. Біля нього стояв пан Плясідо.

— Прошу скинути сорочку, — попросив він спокійним голосом. — Штанів скидати не треба.

Хоч скидання штанів мене не дуже турбувало, це, однак, мене втішило. Пригадую зараз, що я якраз тоді про це думав і мене це дивувало. Поклавши сорочку обережно на крісло, я підійшов до стола.

— Бачу, що ви принесли з собою фотоапарат, завважив Плясідо. — Хочете зробити собі тут знімку?

Не вагаючись і не аналізуючи пропозиції, я її відкинув, чого тепер безмежно шкодую. Я подякував йому за пропозицію; він лише всміхнувся й показав рукою на стіл. Я ліг на лівий бік.

— Було би добре спустити ваші штани декілька інчів. Так буде далеко зручніше, — запропонував Плясідо.

Мене цікавило, чи він справді в руках нічого не мав. Помітивши, що він не мав ніякого знаряддя, я вирішив спокійно лежати. Хоч я міг дивитися на свою власну операцію, чомусь в той момент я вирішив не робити цього. На правому боці, зараз вище клуба, я відчув усі пальці Плясідових рук. Вони в'їдалися в моє тіло, і за декілька секунд я відчув у тому місці якусь дивну гаряч, опісля — теплоту. По спині потекло щось тепле. Хоч я нічого не бачив, мені здавалося, що мої всі внутрішні частини тіла опинилися назовні. Таке в мене було враження, хоч я старався про це не думати. Я відчував, що в моїй нирці хтось довбався. В той самий час перед моїм обличчям появилася закривавлена рука Плясіда, в пальцях якої він тримав шматок темного м'яса.

— Зіпсований шматок вашої нирки, — заявив він. Тоді, тріпнувши рукою, кинув цей кусок у відро, яке стояло на підлозі, зараз біля мене. Після того він кинув туди ще один кусочок зіпсованого м'яса.

Безумовно, що я радів, бо не відчував ніякого болю. Все таки, ця подія мене дещо турбувала.

Мій лікар казав мені досить давно, що якщо настане час, коли моя нирка почне псуватися, то мені відразу треба бігти до шпиталю. Лікар казав, що я мусів би мати гарячку і бути взагалі досить хворим, але так не сталося. Таких симптомів я не відчував, і це мене тепер тривожило.

Зараз після цієї операції я відчув, що мене витирали дві пари рук, запихали в мене якісь речі, знову витирали, вигладжували, після чого настала тиша і спокій. Ця вся процедура не тривала мабуть більше трьох хвилин.

— Скінчили, — заявив Плясідо.

Вставши зі стола, я відразу глипнув оком на свій правий бік, щоб побачити, що сталося. На моєму тілі не було жодного сліду крові, або знаку якоїнебудь дії. Застібаючи штани, я обернувся й помітив, що дві жінки з Міданас стояли біля дверей. Виглядало, що вони були свідками моєї операції. Одягнувши сорочку, я звернувся до мого хірурга.

— Скільки за ваші послуги?

— П'ятдесят доларів тепер, а при кінці, що ваша ласка. У нас є потреби.

Без найменшої надуми, я витяг чек на п'ятдесят доларів і подав йому, не зобов'язуючись до інших жертв.

— Мусите прийти ще раз завтра. Хочу перевірити, що ми зробили, — сказав Плясідо.

— Добре. Безумовно прийду. При цій нагоді хочу вам сказати, що мій клопіт в нирці — це камінь. Я забув раніше про це згадати, — додав я, хоч в дійсності це не була правда. Я не забув, а злегковажив цей факт, вірячи, що він сам мій камінь повинен знайти.

Він лагідно усміхнувся.

— Побачимо завтра, — відповів упевнено. — А тепер, може, ви хотіли б подивитися на операцію однієї із пань? — запропонував він...

Операція на другий день відбулася в такий самий спосіб. Він витягнув з моєї нирки не один, а два камінці, хоча за словами мого лікаря, я мав лише один камінь. Правда, лікар бачив відбитку моєї нирки кілька років тому, і за той час ще один камінчик міг легко нарости. Лежачи на операційному столі, я чув як Плясідо кинув камінчиком у відро, а через декілька секунд кинув і другий. Встаючи зі стола, я попросив, щоби він знайшов мій камінь у відрі й віддав мені, що він зробив без найменшого вагання. Зав'язавши камінчик у хусточку, я подався до дверей. Виходячи з кімнати, я зупинився біля дверей, щоб попрощатися.

— Мій лікар, — сказав я, — просив мене повідомити його негайно про мою операцію, бо зін такими справами, казав, цікавиться і хоче перевірити. Прошу сподіватися від мене з Австралії листа, в якому, безумовно, буде додаткова нагорода за ваш труд. Ще раз щиро дякую і бажаю вам успіху в вашій праці.

Пан Плясідо прийняв мою обіцянку, як завжди, спокійно й з усмішкою. Ми попрощалися. Перед виходом я зробив ще одну замітку:

— Мушу вам сказати, що я не відчуваю абсолютно ніякої зміни в моєму тілі.

— Це нормальне явище, — відповів він переконливо. — Гоєння тіла, навіть після такої операції, вимагає часу. Прошу не пити ніякого алкоголю протягом трьох днів, а взимку радив би вживати джінджеревий порошок.

— Джінджеревий? — перепитав я, бо вже про все чув, але про це ще ніколи.

— Так, джінджеревий, — підтвердив він, усміхаючись.

Мушу признатися, що я радісно їхав додому, де я відразу написав листа до мого лікаря, готовий на експерименти. Проїшов місяць, але від лікаря я ще нічого не чув. Все таки, маю надію, що він такою важливою справою поцікавиться.

ПОВІДОМЛЕННЯ — НОВИНИ — ХРОНІКА

У СПРАВІ ВІДЗНАЧУВАННЯ "ДНЯ СОЛІДАРНОСТІ З УКРАЇНСЬКИМИ ПОЛІТИЧ- НИМИ В'ЯЗНЯМИ В ССРС"

(Із Звернення Комісії прав
людини СКВУ)

12 січня 1972 р. окупаційна влада в Україні перевела поновні арешти й опісля засудила безправно на довголітні тюрми й заслання діячів української культури, науки, письменників, поетів, мистців, робітників і студентів.

Жертвою терору жорстокого окупаційного режиму в Україні стали в розквіті своїх творчих сил провідні українські діячі, які

мали відвагу стати в обороні прав українського народу.

Від 1976 року українські й інші політичні в'язні, які перебувають у тюрмах і концентраційних таборах у СРСР, відзначають ГОЛОДІВКОЮ кожного року день 12 січня як день "Українського політичного в'язня"...

На внесення Комісії прав людини СКВУ III-й Світовий Конгрес Вільних Українців схвалив на знак солідарності з українськими політичними в'язнями в СРСР "відзначувати кожного року день 12-го січня" як день солідарності з українськими політичними в'язнями.

Переслідування в Україні продовжуються, і це є доказом, що

Україна бореться за основні права української людини та української нації. В перших лавах боротьби в Україні стоїть сьогодні нове українське покоління. Це є запорукою, що боротьба буде продовжуватися.

Тепер слово за українською спільнотою у вільному світі організувати всесторонню допомогу для наших сестер і братів — українських політичних в'язнів у СРСР.

Комісія прав людини СКВУ закликає:

1. Організувати масову акцію висилання телеграм або листів в обороні українських політичних в'язнів до Комісії прав людини —

Об'єднаних Націй у Женеві на адресу:

United Nations Human Rights
Commission, Palais des Nations,
1211 Geneva 10, Switzerland

та до урядових і політичних чинників своєї країни поселення.

2. Комісія прав людини СКВУ привітала створення Закордонного представництва Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод під проводом генерала Петра Григоренка та Леоніда Плюща, — і на основі постанови III-го Конгресу СКВУ звертається до всіх українців у вільному світі, щоб день 12 січня 1979 року відзначили як день солідарності з українськими політичними в'язнями, стрималися від ідження та призначили свою щедру пожертву на потреби Закордонного представництва Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод і переслали до Комісії прав людини СКВУ на адресу:

World Congress of Free
Ukrainians — Human Rights
Commission
2118A Bloor Street West
Toronto, Ont. M6S 1M8

**

"Нові дні" не встигли надрукувати вищенаведеного звернення в січневому числі, але вважають, що пожертви на потреби Закордонного представництва Укр. Гром. Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод слід посилати не тільки в січні. — РЕД.

ПРОГРАМОВА КОНФЕРЕНЦІЯ УДР

20-го січня 1979-го року в Нью-Йорку відбулася програмова конференція Українського Демократичного Руху. Її метою було зробити ще один крок у напрямі об'єднання різних українських політичних організацій і осіб з демократичним світоглядом. Таких організацій у нас є чимало. Вони й дотепер відігравали дуже поважну роль в нашому житті в усіх його ділянках. Проте їх питома вага і значення в нашому суспільстві не були як слід доцінені, тому що демокра-

ти не зуміли об'єднати своїх сил. Вони прецювали малими групами, не створили для себе одного координаційного форуму, де могли б радитися, узгоджувати свої погляди і намічувати спільні плани.

Ситуація на демократичному відтинку українського життя почала змінюватися на краще з того часу, як скликано перший з'їзд Українського Демократичного Руху і обрано Головного Секретаріат як ексекутивний орган української демократії у вужчому її складі. У з'їзді взяли участь три партії (УРДП, ОУНз і УНДО) і представники студентських організацій із США і Канади.

Праця Головного Секретаріату, до якого приступили також видатні діячі незалежних українських демократів, розгорталася в різних напрямках, але головну увагу звернено на затіснення зв'язків між членами-основниками УДР. Дуже швидко виявилось, що три політичні партії, які протягом кількох десятиліть працювали незалежно одна від одної, а також незалежні демократи — мають дуже багато спільного. На жаль, не так склалися стосунки із студентами. Студенти поставилися досить байдуже до УДР, не брали участі в засіданнях Секретаріату й досі не внесли ніяких пропозицій або ідей на обговорення. Так перша спроба збудувати міст поміж поколіннями не вдалася. Молодь або йде своїми власними шляхами, або байдужа до української політики.

Зате зроблено багато на відтинку вироблення спільної політичної програми для трьох демократичних партій та для незалежних українських демократів старшого й середнього покоління. На початку 1977 р. надруковано брошуру п. н. "Український Демократичний Рух", у якій уперше дано відповідь на цілий ряд питань української політики в Україні і в діаспорі. Ця брошура стала першою політичною платформою УДР. Одночасно укладено також тимчасовий статут УДР. У ній розв'язано питання форми співпраці між членами УДР і визначено її як конфедерацію трьох незалежних політичних партій і безпартійного сектора. Трохи пізніше, на початку 1978 р., зникло питання фізичних членів

в УДР і їх прав. Його розв'язано таким способом, що окремою ухвалою Головного Секретаріату допущено до УДР поодиноких осіб — членів і нечленів партій. З того часу УДР є організацією правних і фізичних осіб, при чому в низових клітинах (у клубах УДР) діють лише фізичні члени, а в Головному Секретаріаті заступлені правні особи.

На протязі двох останніх років появилось 5 "Заяв" і "Становищ" УДР до важливих питань у діаспорі і в Україні. Вони внесли вартісний вклад у програмові положення УДР.

Створення тимчасової програми і тимчасового статуту УДР було також важливою подією в історії розвитку Українського Демократичного Руху.

Але досягнуте треба було перевірити на практиці життя і в дискусії з відповідними колами нашого суспільства поза УДР. І ось тому й для того була скликана програмова конференція УДР, а головним референтом вибрано проф. Ярослава Пеленського, відомого українського історика і публіциста середнього покоління. Одним з головних коментаторів на конференції був проф. політичних наук і публіцист д-р Ярослав Білінський. Кільканадцять днів перед конференцією доручено вироблений проф. Я. Пеленським проєкт програми і статуту УДР деяким відомим громадянам у США і в Канаді з проханням дати про них свою opiniю.

У проєкті програми Я. Пеленського були взяті до уваги всі основні принципи першої програми УДР, але були додані й нові, а між ними поставлено вимогу, щоб осіб до складу керівних органів УДР вибирати не більше як на одну або дві каденції. Я. Білінський пропонував внести до програми ствердження, що УДР була першою державною у світі, яка забезпечила за національними меншостями України повну автономію. Він також поставив пропозицію, щоб УДР у своїй програмі відзначив, що він у принципі відкидає можливість вирішувати справу суверенності українського народу шляхом референдуму (на цю тему розгорнулася дуже цікава дискусія).

Загальне схвалення знайшла пропозиція Я. Пеленського, щоб

УДР у своїй діяльності продовжував і розбудовував традиції УНР і УПА та щоб зазначити, що УДР позитивно оцінює самостійницькі і автономістичні рухи серед українського народу, незалежно від політичних переконань їх учасників (починаючи з 1920-тих років).

Найдовше й найгарячіше дискутовано над питанням, чи УДР має бути організацією тільки фізичних членів, чи фізичних і правних. Різницю поглядів настільки наближено, що вирішення цієї важливої справи передано Програмовій комісії у складі: Я. Пеленський (голова), Я. Білінський, Василь Гришко, Роман Ільницький і Євген Перейма.

Проект нової програми і нового статуту Комісія має передати Головному Секретаріатові 1 червня ц.р. Після того відбудеться їхнє публічне обговорення в Нью-Йорку, Лондоні, Мюнхені, Торонто та інших містах.

Усіх учасників конференції було 30 осіб (вступ був тільки за запрошеннями). Дискусія була темпераментна, але ведена культурно і на високому рівні. До президії входили проф. М. Воскобійник, д-р Олег Волянський, д-р Євген Перейма і д-р Роман Борковський. Головні коментарі дали на письмі проф. Ярослав Білінський, д-р Василь Гришко і мгр. Роман Ільницький.

Роман Ільницький

НОВИНИ

З УКРАЇНСЬКОГО ГАРВАРДУ

■ Д-р Омелян і д-р Тетяна Антоновичі з Вашингтону, Д.К., починаючи з 1972 року, рік річно регулярно присилають тисячу доларів на фонд українських студій у Гарварді. За льоальну підтримку українського Гарварду, за глибоке розуміння ваги науки в змагу нації за здобуття самостійності і визнання Екзекутиви ФКУ щиро дякує п-ву Антоновичам.

■ Одна з цьогорічних сесій семінара українознавства займатиметься лінгвістичними проблемами. Проф. Ірі Марван доповість про український флективний рід у слов'янському контексті.

Друга сесія буде з ділянки історії України. Д-р Доналд Островський виголосить доповідь на тему: "Текстологія і текст **Повісти временних літ**".

По доповідях відбудеться дискусія, а весь перебіг семінарів, як завжди, протоколюватиметься. З кінцем кожного академічного року видається друком книжку: **Протоколи Семінара Українознавства**.

■ Надзвірна Рада Гарвардського університету повідомляє, що Візитаційний (контрольний) комітет для українських студій відбуде візитацію в університеті та в УНІГУ 23 лютого ц.р.

Голова згаданого комітету проф. Джордж Гіббін (Корнельський університет) заявив, що в програмі візитації буде розгляд українських курсів історії, літератури, мовознавства та семінарів; перевірка теперішнього стану і планування на майбутнє, якості студентства, стану фондів, можливостей реалізування завдань катедр та Інституту, взаємовідносини з іншими інституціями Гарварду, бібліотека, видавничий сектор, Літня Школа; поставлене буде також питання, чи сучасні політичні ситуації вивчається в відповідній пропорції, чи виконує університет свої зобов'язання щодо україністики.

З українських діячів членами Комітету є такі особи: митр. Максим Германюк, Йосип Лисогір, проф. Юрій Луцький, митр. Мстислав Скрипник і проф. Юрій Шевельов. Сподіваємося, що докладний звіт і рекомендації комітету будуть цим разом надруковані для інформації українського громадянства.

■ У звіті за акад. рік 1977/78 Гарвардської університетської бібліотеки, яка складається з цілої низки спеціалізованих бібліотек, директор Даглес В. Браянт і головний бібліотекар Люїс Е. Мартін багато уваги і місця присвячують справам українки. У звіті вказано на кількісний та якісний постійний ріст українознавчої збірки в бібліотеках Гарварду. Відготовано, що каталогізування закупленої та дарованої університетові українки ведеться дбайливо.

Гарвард видав на втримання та збільшення своїх бібліотек у

звітовому році понад 17 мільйонів доларів.

На жаль, не згадано, скільки тисяч з цих 17 мільйонів Гарвард видав на закуп українських книжок і інших матеріалів.

■ Одержано бібліотечну збірку проф. Августина Штефана. У збірці — 68 монографій, десятки журналів, рідкісні видання літературної творчості поета Боршос Хум'ятського, мапи міст Пряшева та Ужгороду, рідкісні політичні трактати мадярською мовою.

■ У варшавському партійному суспільно-політичному тижневику "Політика" з 6 січня 1979 р. надруковано статтю - репортаж Тадеуша Івінського, яка є досить об'єктивним описом праці і значення Гарвардського університету, що його автор окреслює як "кузню кадрів, яка видає своєрідні перепустки в ряди еліти бізнесу та політики... Гарвард, без сумніву, є найбільш престижним й елітарним науковим заведенням".

"Серед гостей", — пише Івінський, "бувають у Гарварді часто політичні емігранти з різних країн, в тому також соціалістичних. У цьому контексті годиться додавати, що існуючі в Гарварді Український Інститут, як і Російський Дослідчий Осередок належать до найважливіших проти-комуністичних наукових центрів у США.

■ Проф. Богдан Струмінський, науковий співробітник УНІГУ, веде курс історії української мови в Сільському університеті лід час цьогорічного весняного семестру. Учасниками курсу є 7 студентів, вони неукраїнського роду.

■ Вже готовий до друку новий 185-сторінковий том УНІГУ в серії джерел та документів: "Український досвід у США: симпозіум". Ця спільна праця — це вислід наукової конференції про українську еміграцію в Америці. Дев'ять розділів включають проблематику історії, соціології, релігії, мови та літератури. На жаль, і для цього збірника ФКУ шукає українського "бенефактора", який допоміг би видати й цю книжку своєю фінансовою субсидією. Невже Гарвардський університет узагалі не фінансує видань УНІГУ?

■ 11-го січня ц.р. завітала до Гарварду, в супроводі п. Тита Геврика, Надія Світлична. Вона познайомилася з директорами УНІГУ проф. О. Прицаком і проф. І. Шевченком, як також з деканом проф. Е. Кінаном та провела декілька годин із професорами, аспірантами й студентами. Головною темою розмов були проблеми української культури і науки. Постановлено затіснити співпрацю Н. Світличної з УНІГУ.

БАНДУРИСТ МІШАЛОВ У США І КАНАДІ

Молодий бандурист Віктор Мішалов, який у Сідней керує молодечою капелею бандуристів, дістав від федерального австралійського уряду матеріальну допомогу в 1000 доларів на подорож до США для засвоєння мейстерності гри на бандурі від таких мистців, як Гр. Китастих, Потапенко, Назаренко, Чорний, Гайдамака, Смець та інші. 6-го грудня 1978 року В. Мішалов відлетів до США, де пробуде до кінця лютого.

АНСАМБЛЬ "СВІТАНОК" У 100-ЛІТТЯ СТ. ВАСИЛЬЧЕНКА

У суботу 25-го листопада гурток української молоді "Світанок" під кер. артистки Дарії Любарської відзначив 100-ліття з дня народження видатного клясика української літератури Степана Васильченка, поставивши в Ессендоні його жарт "На перші гулі". У п'єсі брали участь: Віра Лотиш, О. Білоцький, Юрко Пінчик, О. Афонченко й за лаштунками співав хор "Світанок". Декорацію намалював Віктор Мельник. Потім хор виконав кілька пісень на сцені. Настоятель православної церкви протопресвітер Б. Сташишин подякував усім учасникам за добре виконання. Численна публіка гаряче оплескувала вдалий почин "Світанку".

У 100-ЛІТТЯ О. ОЛЕСЯ В СІДНЕЙ

Після відзначення століття співця національного відродження О. Олеса в Нобл Парку біля Мелбурну, шану ювілятові віддали сіднейці. Літературний вечір організував сіднейський відділ

НТШ. Доповідь прочитав автор цих рядків. Супровідні деклямації читали і деклюмували: артистка Клава Фольц, пані Суховерська, Катя Атаманюк, Тося Війтович, Стефанія Берегуляк і пані Циновська. Вечором керував письменник Ярослав Масляк.

Дм. Нитченко

ДЕБЮТ НОВОГО ОПЕРНОГО ТЕАТРУ

4-го лютого ц.р. в Культурно-мистецькому центрі штату Род Айленд, Провіденс, відбувся великий концерт-дебют нового Оперного театру. В цьому концерті приймали участь багато чільних солістів оперних театрів США, а серед них Джозеф Амая, Скот Брумйт, М. Гаррісон, Дженет Юнг, Борис Мартінович, Раян Едвардс, Джоан Грілло, Річард Кнесс, Вейн Рів'єра, Люїза Кеш, Адіб Фезах, Деніс Дженсен, Маргарита Руффіно та інші.

В концерті також приймала участь оперна співачка Рената Баба. У щоденнику "Провіденс Джорнал" з'явилася велика рецензія на цей концерт відомого музичного критика Едвіна Саффорда, з якої видно, що найбільше враження на нього зробила саме наша співачка. У своїй статті Саффорд так і пише: "...Меццо-сопрано, колишня солістка Великого театру, однією арією "Прощайте, ліси" з опери "Орлеанська Діва" Чайковського справила найсильніше враження. Проявивши в своєму співі всі нюанси переживань героїні, Баба продемонструвала себе захоплюючою артисткою, цікавою, владною та імпульсивною, інтелігентно вживаючою звуків свого голосу, чистою у верхніх і багатого у нижніх регістрах". Зараховуючи баритона Метрополітен опери Раяна Едвардса до класу Ренати Баба, Стаффорд пише, що "не тільки Рената Баба була ефективною співачкою — баритон Раян Едвардс виконав справді незабутній уривок сцени смерті Родриго з опери Верді "Дон Карлос".

ПРО УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В КАНАДІ

"Кенедіен Джеографік" у числі за жовтень-листопад 1978 р. помістив статтю професора Він-

ніпецького університету Джона С. Легра про "Українську присутність на преріях".

Автор присвятив головну увагу структурі будинків українських поселенців, почавши від простої землянки й односімейної хати до архітектури традиційних і модернізованих українських церков, які сьогодні надають характеру окремішності українським поселенням у Канаді.

Стаття ілюстрована численними фотознімками, частину яких редакція журналу одержала з архівів Централі КУК.

НОВАКІВСЬКИЙ ДАР УВУ

Недавно вийшла багатоілюстрована книжка альбомного формату англійською мовою п. н. "ТАРДІЄНС ОФ УКРЕЙН", — історичні документи і спогади. Книжку видали відомі на американському континенті піонери українського життя МИКОЛА і НАДІЯ НОВАКИ з Лос-Анджелесу. Оригінальне впорядкування матеріалів робить цю книгу цікавою для англомовного читача, зокрема молодого. Всі ділянки українського еміграційного життя і боротьба українського народу на рідних землях за свою волю знайшли місце у цій книзі живої історії України.

Приготування й видання цієї книжки коштувало Новакам кілька канадських тисяч доларів. Частину накладу розсилають університетам, організаціям, бібліотекам, а більша частина йде на потреби Українського Вільного Університету. "ТАРДІЄНС ОФ УКРЕЙН" коштує 20 дол., а одержані за книжку гроші йдуть на Фундацію Українського Вільного Університету як НОВАКІВСЬКИЙ ДАР УВУ. Кожний замовник книжки, який пришле за неї більше, на суму того добровільного датку, що понад вартість книжки, одержить посвідку від Фундації УВУ на право відтягнути ту суму від федерального податку. Велике видання українською мовою (613 сторінок) теж незабаром з'явиться під назвою "На сторожі України".

По додатковій інформації і з замовленням звертатися на адресу:

**Mr. Mykola P. Novak
1818 Effie Street
Los Angeles, Calif. 90026, USA**

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ І НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ В ОТТАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Як від ряду літ, так і в цьому академічному році у програмі Оттавського університету входять українські студії на рівні бакалавра і вищих курсів, призначених для аспірантів магістерії і докторату. Побіч навчання української мови, з якого користаються також і студенти неукраїнського походження, дуже успішно проводиться тут в останньому році введений у програму курс української культури в Канаді. На семінарах, зорганізованих для аспірантів вищих наукових ступенів, проводиться мовна і літературна аналіза перлини нашої середньовічної літератури — "Слова о полку Ігоревім", аналізується творчість Івана Франка та просліджується поетичну й драматичну творчість Лесі Українки. Крім цього, історичний аспект української мови входить у такі два курси, як "Введення у слов'янську філологію" та "Порівняльна філологія слов'янських мов". У наступному академічному році, побіч курсів української мови та історії української культури, у програму входить курс, присвячений Т. Шевченкові, і семінари, присвячені творчості Ольги Кобилянської і наших неокласиків 20 ст. Семінари й курси проводять проф. К. Біда і викладачі С. Раш, Я. Харчун і Я. Пінчук.

В останньому часі в цьому студійному осередку ступінь магістра здобули Олександр Пріц за працю "Традиції української культури в Канаді — танок, спів і театр", Б. Прус за працю "Теленські мотиви у драматичній творчості Лесі Українки і їх відповідники в європейській літературі", а докторат отримали проф. А. Вільхер за працю "Іван Франко і Біблія" та Р. Карп'як за працю "Мотив Дон Хуана у слов'янській драмі".

Від кількох років діє в цьому університеті Фундація Івахнюків, заснована для поширення українських студій і наукових дослідів. Фундацією керує комітет, складений з професорів і віце-

ректора цього університету. З Фундації в останніх роках приділено ряд стипендій для аспірантів. На наступний академічний рік (1979-1980) проголошено три стипендії, кожна в сумі \$4.000.00 для аспірантів, які спеціалізуються в українських дисциплінах. В рамках Фундації засновано серію українських наукових видань (мовами українською, англійською та французькою). Останньо в цій серії появилися англійською мовою такі видання: "Київська академія в 17-му ст." проф. А. Сидоренка і "Українські переклади сонетів Шекспіра — стилістична аналіза" проф. О. Прокопів. У цій же серії незабаром вийде з друку перший том збірника наукових праць "Студія Україніка", в якому, мовами українською, французькою і англійською, поміщені праці 15-ох науковців та рецензентів. Інші наукові видання, фінансовані Фундацією Івахнюків, у підготовці. Фундація фінансує в Оттавському університеті літературні вечори та прилюдні доклади запрошених науковців. На недавню влаштованому вечорі проф. Герберт Маршал із США доповідав про свої зустрічі з українськими поетами в Україні і рецитував свої класичні переклади творів Т. Шевченка на англійську мову, які Фундація задумує видати окремим томом.

К. О.

***

Пане Редакторе!

У статті "Перед великою ювілейною датою", що появилася була у Вашому журналі за місяць листопад 1978 року, стор. 14-17, з моєї вини випав такий невеличкий уступ:

До заслужених і жертвених прихильників Винниченківської комісії УВАН належить також відомий наш громадянин з Вінніпегу **Степан Мокрій**. Він не тільки відгукнувся щедрою пожертвою на "Фонд Винниченка", але й став одним з ініціаторів-основників "Комітету фонду Винниченка на Канаду", який діє й по наш день. Очоливши фінансову референтуру в Комітеті, він провів

успішно велику збірку пожертв, допильнував і фінансував видання повісти В. Винниченка "На той бік" та жертвенно розповожджував як цю повість, так і інші наші видання. За це йому належить особлива подяка.

Григорій Костюк
(голова Винниченківської комісії УВАН у США)

ДО СТОЛІТТЯ О. ОЛЕСЯ

Дата сторіччя з дня народження барда України першої половини ХХ-го віку пройшла незауважено у нашій пресі і в громадах нашого поселення.

Надрукуванням цього сонета в "Нових днях" ви виповните цю болючу для мене "прогалину" і лишитеся супроти безсмертного О. Олеса з чистою совістю. Тому прошу Вас надрукувати цих 14 рядків...

О. ОЛЕСЬ

Боєне легендарний, славо на Русі!
Воскрес ти знову нам в
двадцятому столітті
в піснях Олеса, що стрясли серця
усім...
Дзвонили і сурмили ніччю
в лихолітті.

Від них пробуджувалась нація
зі сну.
Виходила стрічать небачений
світанок, —
вітати ждану вже сторіччями
весну, —
у сяючій промінні сонця волі
танок...

Поет любив народ свій. Словом
у екстазі:
"Братайтеся!!! — він завізвав,
немов з гармати,—
і ворога женіть, щоб частя
вічне мати!"

...Не зрозуміли п'яні. Наче в
дикім сказі,
взаємно жерлися (жеруться тут
ще й досі!).
Весну прогавили... з'явилась
чорна осінь.

5-го грудня 1978.

Іван Діденко

***

Хоч у листопадовому числі "Нових днів" була коротка нотатка п. н. "Вшанували століття О. Олеса" (стор. 34-35) і хоч ми й надрукували "14 рядків" Івана Діденка, проте ми далекі від думки, що цим ми очистили свою совість і належно відзначили 100-річчя з дня народження Олександра Олеса. З усіх наших заокеанських громад цю подію належно відзначив, здається, тільки торонтський "Козуб". Співредактор "Н. Д.", Ярослав Харчун, мав про Олеса доповідь, яку швидко, мабуть, приготує до друку.

— РЕД.

МОЛИТВА "ОТЧЕ НАШ"

У лютневому числі трентонського "Нашого голосу" Б. Гуцал лише: "...Є два переклади "Отче наш" зі старослов'янської на живу українську мову: католицький і православний. Додати до них ще один старослов'янською мовою, уживаний ще в деяких церковних громадах, то в сумі маємо три "Отченаші". Є чим молитись. аби тільки кому".

"Нові дні" не друкують анонімних листів, але цим разом зробимо виняток і надрукуємо четвертий "Отченаш", що його надіслав нам з таким коментарем анонімний автор:

"Молитва Отченаш написана невірно... Деякі речення в ній понижують Бога, роблять Його недосконалим. Наприклад, "І не введи нас у спокусу": виходить, що Бог вводить усіх у спокусу... "І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим" — тут ми Бога повчаємо, щоб прощав нам гріхи, як і ми прощаємо. Ну, а як ми, недосконалі, деякі гріхи прощаємо, а інших не прощаємо, то й Бог так має робити?" І зреформований текст:

"Отче наш, що еси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє. Нехай прийде царство Твоє. Нехай буде воля Твоя, як на Небі, так і на Землі. Ідею щоденного життя дай нам сьогодні. І прости нам провини наші і провини винуватців наших. І не допусти нас до спокуси, але визволи нас від лукавого. Бо Твоя є сила, слава і царство во віки віків, хай так буде".

"Амінь" — незрозуміле слово, чуже, по-нашому це "хай так буде".

де". А ідея щоденного життя, план щоденного життя — це і є хліб наш щоденний".

Може, хтось з наших теологів внесе ясність у цю тему, бо подібні думки доводиться чути досить часто.

ЧИТАЧІ ПРО "НОВІ ДНІ"

Шлю поштовий переказ на 15 дол., з того 10 дол. річна передплата, а п'ять дол. невеличка пожертва на підсилення видавничого фонду.

При цій нагоді кілька речень з приводу циклу "Українська мова в Америці" (у Канаді вона не краща). Безперечно, зміст його багатьом стане у пригоді, якщо, звичайно, вони того захотять. Треба проте зазначити, що до русизмів П. Одарченко зараховує інколи очевидні польонізми.

Не менш доцільним і корисним був би цикл статтів щодо англіцизмів. Хіба ж то тільки один у нас перекладач "неотеса", — той лише, що його мав на думці о. С. Сорока?

А. Соколов, Онтаріо

***

Посилаю Вам чек на 25 дол. на передплату "Нових днів"... а решту на пресовий фонд запишіть. "Нові дні" — один з культурних журналів, а другий — "Вільне Козацтво". Обидва писані доброю українською мовою, що на еміграції рідко спіткати.

Щастя Вам, Боже, продовжувати "Нові дні".

І. Л. М., Бавнд Брук, США

***

Пересилаю передплату на 1979 рік. Щиро дякую Вам за Ваш журнал, улюблений і дуже цікавий для мене. Одержую його багато років і є дуже задоволена змістом "Нових днів".

Ольга Каницька, США

***

Посилаю передплату за "Нові дні" на 1979 рік... Я вже у 85-му році життя, а Ваш журнал дуже люблю і читаю кожний рядок. Дякую Вам усім за Вашу жертвенну працю...

Анастасія Королишин
Аллен Парк, Міч., США

***

...З Новим 1979-им роком бажаю здоров'я і якнайбільше нових передплатників. Згідно з моєю обіцянкою висилаю... по одному доларові за кожний десяток років на пресовий фонд наших "Нових днів". Дуже гарно описана Ваша мандрівка по Югославії...

Софія Солотвинська

Торонто

***

Число журналу "Нові дні" за грудень 1978 року просто знамените, особливо "Становище Українського Демократичного Руху", "Різдвяне звернення..." Левка Лук'яненка та "Щаранський, Щаранський..."

Такий дух має витати над журналом, а не спроби невдало захистити атеїстичні теорії марксизму. Хотілося б мати в журналі трошки більше белетристики, а за новинами нехай читачі звертаються до газет.

Т. Х., Флоріда, США

ПІД ПОКРИШКОЮ РУСИ- ФІКАЦІЇ

Українська преса якось не заважила цікавої новинки, переславної нещодавно кореспондентом Асошіейтед Пресс із Києва. Неназваний кореспондент описує один із звичайних концертів у київському "ультрамодерному Палаці культури".

Коли виступала група українських "рок"-музикантів, "яка звела б на ноги всю аудиторію на Заході", численні слухачі тільки з чемности їй скупо аплодували. Не викликали надто великого захоплення й сольові та інші виступи. "Щойно при кінці, коли на сцену вийшла група кобзарів і виконала давні, але змодернізовані й зворушливі народні пісні, між артистами й публікою наладнався контакт... Кобзарська група — це люди віком 25-30 років, усі з закінченою Київською музичною консерваторією. Вони розвинули свій стиль, слухаючи нелегальної донедавна західної "рок"-музики, під яку переробили українські народні пісні з 13 і 14 століть, надавши їм модерної аранжировки. Ввесь концерт, за виїмком однієї гумористичної російської пісні, відбувався українською мовою".

БУДУЧИ СПОЖИВАЧЕМ, В ОНТАРІО ВИ МАЄТЕ ПРАВО ВИСКАЗАТИ СВОЄ НЕЗАДОВОЛЕННЯ КУПЛЕНИМ ТОВАРОМ

Щоб уникнути неприємності, познайомтеся з правилами перед тим, поки підпишете торговельну угоду.

Більшість незадоволень можна було б уникнути, коли б покупець і продавець шанували один одного права і обов'язки та керувались здоровим глуздом.

ЯК ОФОРМИТИ СВОЄ НЕЗАДОВОЛЕННЯ?

Якщо ви маєте законне незадоволення, ось що вам треба зробити:

- Спокійно і виразно поясніть причину вашого незадоволення продавцеві. І коли він не зможе Вам допомогти, то підіть до управителя.
- Коли управитель не може полагодити вашої справи, то тоді вишліть реєстрований лист до директора підприємства, подавши в листі ваше прізвище, адресу, номер телефону, назву товару, який ви купили, ціну, яку ви заплатили та день, коли ви цей товар купили. Також опишіть дефект купленого товару і куди ви звертались, щоб усунути цей дефект. До листа приложіть всі квитанції та інші документи, пояснивши компанії, що б ви хотіли, щоб вона для вас зробила в цій справі.
- Якщо ваше намагання скінчиться невдачею, то

постарайтеся обміняти ваш товар на інший.

- "Бізнес Практис Акт" оберігає вас від обдурювання або фальшивих претенсій. Ви можете відмовитися від контракту, виславши реєстрований лист, зазначивши, що: "Я користуюсь правом анулювання, згідно Секції 4 Бізнес Практис Акту". Також подайте причину вашої акції.

- Зверніться до найближчого до вас "Консумер Сервіс Бюро" і до "Беттер Бізнес Бюро", щоб вони вам допомогли оформити ваше незадоволення або анулювання контракту. Далі, коли ви не зможете полагодити справи позитивно, то вони будуть вашими посередниками.

ЩО РОБИТИ ПЕРЕД ТИМ, ПОКИ ЩОСЬ КУПУВАТИ?

Цих кілька практичних порад допоможуть Вам уникнути багато різних проблем:

- Порівняльна купівля. Порівняйте ціни, гарантію та обслугову в інших крамницях.
- Довідайтеся про репутацію фірми від "Беттер Бізнес Бюро" у вашій дільниці.
- Взнайте, чи крамниця обмінює товари і чи повертає гроші, коли ви не задоволені купленим товаром. Не всі крамниці мають ці обслуги.

- Пам'ятайте, що всі контракти є зобов'язуючими. І тому, коли ви знайдете ліпшу ціну в іншій крамниці або змініте свою думку щодо покупця, то всеодно ваш підписаний контракт зобов'язуючий.

- Зберігайте всі рахунки, розмінні чеки, контракти, копії оголошень та інші важливі документи.

По докладніші інформації або безплатну копію бюлетеню "Consumer Complaints" пишіть до:

**Consumer Information Centre
Ministry of Consumer &
Commercial Relations
555 Yonge Street
Toronto, Ontario M7A 2N6
(416) 963-1111**

**Frank Drea,
Minister of Consumer &
Commercial Relations**

William Davis, Premier

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД "НОВИХ ДНІВ" ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛИ

У РІЧНИЦЮ ВІД СМЕРТИ БЛ. ПАМ. О. Ю. СКРЕПІЛЯ

Св. п. Олексій Юхимович
СКРЕПІЛЬ

Лист до редакції від вдови Покійного

У понеділок, 13 березня 1978 р., відійшов у вічність мій чоловік Олексій Юхимович СКРЕПІЛЬ, не мавши ще повних 58 років від дня народження.

У першу річницю свого глибокого смутку хочу найперше висловити найщирішу подяку всім тим, хто дружніми словами поспішили з моральною підтримкою мені особисто і співчуттями всім рідним Покійного і моїм рідним. Зокрема дуже дякую друзям Покійного Вш. Федорові П. Бойкові й Іванові Байрачному за написання некрологу, уміщеного в "Нових днях" і в "Молодій Україні", що їх довгі роки передплачував і читав св. п. Олексій Юхимович, щедрою рукою даючи фінансову підтримку обом журналам.

Ще й ще велике спасибі за негайну рідну опіку всім моїм Найближчим — мамі Єфросинії Федорівній, сестрі Катрусі та її чоловікові Василеві, сестрі Ганнусі з рідних земель, а також за своєчасну й таку потрібну мені велику моральну підтримку всім Приятелям — Вікторові й Євгенії Кисілям за розраду й квіти для мене в трудну годину, подружжю Т. і М. Хохітвам, Ол. Кириченкові й Ол. Ковалеві з родинами; була й буду я всім їм безмежно вдячна за найчуйніше і найтепліше ставлення до мене під час похоронів і поховання, а пізніше в усі тяжкі дні мого смутку. А всім, хто зблизька і здалека прислав мені вислови співчуття й написав мені добрі й сердечні листи — щиро, щиро дякую.

Вважаю за свій обов'язок подати до загального відома, що пам'ятник на могилі св. п. Олексія Юхимовича моїми заходами вже поставлено в кінці жовтня 1978 р., а посвячення пам'ятника призначено на Провідну Неділю цього року.

Нехай буде легкою Тобі, Дорогий Олексію, канадська земля, а пам'ять про Тебе буде збережена на вічно.

Марія СКРЕПІЛЬ
Маямі, США

П. С. — 3 нагоди сумної першої річниці з дня смерті незабутнього мого чоловіка, св. п. Олексія Юхимовича СКРЕПІЛЯ, складаю на пресовий фонд "Нових днів", що їх любив читати Покійний, пожертву в сумі 100.00 доларів.

М. Скrepиль

***

Минув рік з дня трагічної смерті Івана Григоровича Бережного. Замість китиці квітів пересилаю 10.00 дол. на пресовий фонд "Нових днів", дописувачем і читачем яких був сл. п. І. Бережний. Нехай американська земля буде Йому легкою, а пам'ять про нього хай буде завжди з нами.

Марія Матвіїв і Ніна Кузьменки
Лондон, Канада

***

Замість свічки в молитві за спокій душі сл. п. Петра Кузьмича Волинського складаю на пресовий фонд "Н. Д." 10.00 дол.

В. Шевченко, США

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ В-ВА "НОВІ ДНІ" на день 28 лютого 1979 р.

П-ні Марія Скrepиль, Маямі, США	\$100.00
І. Осійчук, Мортон Гровс, США	25.00
П. Кульчицький, Австралія	22.53
П. Кравчук, Кіс Рок, США	20.00
Д-р Ю. Мовчан, Македонія, США	15.00
І. Козачок, Монреаль, Канада	10.00
Марія Матвіїв і Ніна Кузьменки, Лондон, Кан.	10.00
О. Лисик, Ошава, Канада	10.00
Петро Кузьмич, США	10.00
М. Шаблій, Ерлінгтон, США	10.00
Проф. д-р Г. Гагарин, Джерсі Сіті, США	10.00
В. Шевченко, США	10.00
С. Солотвинський, Торонто, Канада	8.00
І. Волан, Монреаль, Канада	7.00
З. Демченко, Нова Зеландія	6.00
Д. Романик, Давнсвіл, Канада	6.00
Г. Китастих, Клівленд, США	6.00
І. Маслівець, Торонто, Канада	5.00
А. Тертишник, Оттава, Канада	5.00
В. Кий, Велігстон, США	5.00
К. Роговський, Торонто, Канада	5.00
А. Соколов, Ст. Кетеринс, Канада	5.00
М. Ковшун, Вітбі, Канада	5.00
о. Д. Свириденко, Судбури, Канада	5.00

Л. Кириченко, Гамільтон, Канада	5.00
І. Колесник, Торонто, Канада	5.00
М. Козоріз, Тандер Бей, Канада	5.00
Д. Сачківський, Торонто, Канада	5.00
Іліні Кайдан, Севен Гіллс, США	5.00
Л. Царик, Боффало, США	5.00
В. Соколовський, Сіракуз, США	5.00
С. Токар, Ніагара Фаллс, Канада	5.00
П. Неліпа, Торонто, Канада	5.00
Я. Хоруженко, Франція	3.28
О. О. Фляк, Едмонтон, Канада	3.00
С. Ступак, Плейніс, США	3.00
Я. Ендик, Едмонтон, Канада	3.00
А. Місевич, Кентон, США	2.00
П. Гладко, Парк Рідж, США	2.00
Н. Осадча-Ямата, Бруклін, США	2.00
І. Вискребєць, Лондон, Канада	2.00
М. Стрілецька, Монреаль, Канада	2.00
Н. Гармаш, Сан Дієго, США	2.00
І. Мачула, Іслінгтон, Канада	2.00
О. Головка, Стейтен Айленд, США	2.00
П. Потапенко, Детройт, США	2.00
А. Негрійко, Клівленд, США	2.00
І. Міщена, Торонто, Канада	1.00
Ф. Маліновський, Швеція	1.00

Разом у лютому ц.р. склали 50 осіб \$404.81
Разом у січні ц.р. склали 30 осіб \$237.00

Всього разом склали досі в 1979 р.
в Канаді і США 80 осіб \$641.81

З Вел. Британії склав Д. Лосниця англ. ф. 1.00

***

ПОЖЕРТВИ НА ЮВІЛЕЙНИЙ ФОНД "Н. Д." з приводу 30-річчя їх появи за гаслом: \$30.00 за 30 РОКІВ появи "Нових днів":

Микола Валер, Торонто	\$30.00
Тоня Горохович, Торонто	30.00
Мар'ян Дальний, Гвелф, Канада	30.00
Іван Дубилко, Торонто	30.00
Олександр Маяровський, Едмонтон	30.00
Іван Манастирський, Торонто	30.00
Григорій Мороз, Торонто	30.00
Карпо Роговський, Торонто	30.00
Омелян Тарнавський, Торонто	30.00
Разом	\$270.00

***

За пожертви на пресфонд "Н. Д." щиро дякуємо.
Як відомо, прибутків із самих передплат не виста-
чає на покриття найконецніших видавничих коштів
тим більше, що зокрема ціни за папір, друкування
і поштову пересилку журналу постійно зростають.

Тому прохаємо всіх передплатників, читачів і
приятелів "Н. Д." скласти бодай один раз у цьому
ювілейному році "Н. Д." з нагоди 30-річчя їх появи
свою пожертву на пресфонд і такі пожертви зби-
рати від своїх приятелів і знайомих при нагоді
різних родинних святкування чи громадських ім-
през тощо.

ХТО НАСТУПНИЙ?!

ПРОХАЄМО

цю форму зголошення передплати відтати і впов-
нити, долучити Вашого чека і НЕГАЙНО ВИСЛАТИ
на адресу адміністрації "Нових днів".

ЗГОЛОШЕННЯ ПЕРЕДПЛАТИ

До Адміністрації журналу "Нові дні"
в Торонто

Адреса: NOWI DNI

Box 126, Postal Stn. "N"
Toronto, Ont. M8V 3S4, Canada

Оцим зголошую (відновляю) свою перед-
плату на журнал "Нові дні". Надсилаю чеком
— грошовим переказом (непотрібне перекре-
слити):

- 1) Річну передплату на 1979 рік \$10.00
  - 2) Залеглу передплату до кінця 1978 р. \$.....
  - 3) Даток на пресфонд "Нових днів" -- \$.....
- Разом \$.....

Біля Вашої адреси надруковано, до якого місяця
і року заплачена Ваша передплата. Тож легко ви-
рахувати Ваше заборгування до кінця 1978 року.

Річна передплата для інших країн як Канада і
США подана на 2-ій сторінці обкладинки.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

МОЯ АДРЕСА

(виповнити чітко латинкою)

Ім'я і прізвище .....

Вулиця і ч. дому .....

Місто і провінція (стейт) .....

Поштовий код .....

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИДБАЛИ:

І. Наливайко, Гамільтон, Канада	5
Д. Сачківський, Торонто, Канада	2
Г. Мороз, Торонто, Канада	2
М. Гава, Торонто, Канада	1
П. Кіт, Торонто, Канада	1
Л. Царик, Боффало, США	1
М. Горгота, Гвелф, Канада	1
А. Ляхін, Філадельфія, США	1

В лютому ц.р. 8 осіб придбали 14
В січні ц.р. 6 осіб придбали 9

Разом досі в 1979 р. 14 осіб придбали
нових передплатників 23

ХТО НАСТУПНИЙ?!

Спасибі всім за дотеперішню допомогу "Новим
дням".

Редакція і адміністрація "Н. Д."

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3G4

УКРАЇНСЬКА КНИГА ТОРОНТО

НОВА ЛІТЕРАТУРА, ЩОЙНО ОДЕРЖАНА З УКРАЇНИ

- Грицай М. ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.** "Вища школа", Київ 1976, стор. 496.
Ця книга є першим підручником з курсу історії давньої української літератури за університетською програмою. \$ 4.50
- Владич Л. ВАСИЛЬ КАСІЯН.** П'ять етюдів про художника. Альбом. "Мистецтво", Київ 1978, стор. 170. 7.95
- Драч Іван. СОНЦЕ І СЛОВО.** Поезії. "Дніпро", Київ 1978, стор. 362.
До цього видання творів відомого українського поета, лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка, Івана Драча, ввійшли кращі твори з попередн. збірок 5.95
- КОЛОМИЙСЬКИЙ МУЗЕЙ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ.** Фотоальбом: "Мистецтво", Київ 1978. 4.50
- Маланчук В. РОЗВИТОК ЕТНОГРАФІЧНОЇ ДУМКИ В ГАЛИЧИНІ КІНЦЯ 19-го початку 20-го ст.** "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 203. 4.95
- Мандибуря М. ПОЛОНІНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ГУЦУЛЬЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 19—30-их років 20-го ст.** "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 183. 5.25
- МУЗЕЙ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОВУТУ УРСР.** Комплект з 20 листівок. "Мистецтво", Київ 1978. 4.20
- Правдюк О. УКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА ФОЛЬКЛОРИСТИКА.** "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 312. 8.95
- Трусевиц С. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ в 50-70-х роках 19-го ст.** "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 165. 3.95
- УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ.** Кінець 16 ст. початок 17 ст. З серії "Пам'ятки давньої української літератури". "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 431. 11.50

ПИШІТЬ ЗА СПИСКАМИ КНИЖОК!

- УВАГА! Поштові витрати за пересилку книжок оплачує покупець.
- До кожної замовленої книжки треба додати 50¢ на поштову оплату. У замовленні слід подавати ім'я і прізвище автора та назву книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto, Ontario M6J 1X4, Canada
Tel.: 532-8928